

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Hjemmet og Skolen.

Gammelt og Nyt,

for

forældre og Lærere.

Udgivet

af

H. Schneekloth.

Andet Hefte.

Kjøbenhavn, 1859.

Trykt hos S. Eriær.

Om Brugen af „Charakterer“ i Skolen.

Af H. S. Pefolii, Overlærer.

II.

Charakteervæsenet er en Opdragelse til det Onde og i det Onde, — saaledes blev der sagt ovenfor, og det er haarde Ord; hvad berettiger os til at bruge dem? Lad os for at kunne besvare dette Spørgsmaal betragte hele det Liv, som Charakteervæsenet bringer ind i Skolen. Lad os under denne Betragtning bestandig mindes, at de Charakterer, som udeles timeviis, blive Grundlaget for Bestemmelsen af BARNETS Plads mellem hans Færdige i samme Klasse; derigjennem blive de da ogsaa et væsentligt Led i den Vægtstaaal, hvorpaa det afveies, om han ved Aarets Ende skal rykke op i en høiere Klasse; et andet Led i samme Vægtstaaal bliver Examenscharakteren, der, som tidligere viist, deels ligesom den daglige Charakter betragtes af BARNET som udvortes Løn og Straf for Arbeidet, deels i hans Tanker maa vise sig som endnu mindre svarende til det virkelig udførte Arbeide, mindre retfærdig. Det er ligeledes tidligere paaviist, at Følgen heraf bliver, at denne Opflyttelse i en ny Klasse kommer til at

staae for Barnet som noget Andet, end den i Sandhed skal være; den kommer derved for en stor Deel til at blive et Maal for hans Uergjerrighed og Forsængelighed, isteden for at den blot skal være et Fremskridt til et høiere Trin af Uddannelse, et Tegn paa Modenheden til at udføre et vanskeligere Arbejde, paa Styrken til at bære en større Byrde. Lad os nu ogsaa see, hvad det er for Drifter og Følelser, der vækkes og næres ved den indbyrdes Omflytning mellem Børnene i en Klasse. Man vil forsvare den ved at sige, at den er en Spore, som er nødvendig for at vække og vedligeholde Rappelysten, saa at denne kan blive den gennemgribende Drivekraft mellem de mange, goijt forskjellige Børn. Men hvad er da Rappelysten? er den Andet end Forsængelighed, Andet end Lyst til at være bedre end sin Jevning? Ja, var det endda virkelig Lyst til at være bedre, — galt var det vel nok alligevel; thi al Bedømmen af sig selv i Sammenligning med Andre er af det, som en alvorlig sædelig Tanke forkaster. De samme Menneker, som anbefale Rappelysten som Spore for Barnet i Skolen, de fordomme denne Sammenligning hos deres Nabo; her undlade de ikke at tage med i Betragtning, hvorledes denne, idet han troer sig den Bedste i Sammenligning med sine Omgiwelse, glemmer sine bedre Evner, sin gunstigere Stilling fra Fødselen af eller i Samfundet, det Held, han stadig har havt med sig, kør alle de Forudsætninger, han ikke har sig selv at takke for; men disse Henjyn forbigaae de aldeles, naar Talen er om deres egne Børn; dem ville de opføde med det samme Næringsmiddel, rettere sagt med denne Gift. Men endnu værre bliver det, er det, idet det end ikke tør paastaaes, at det virkelig er Lysten til at være bedre, der gøres til en

Spore for Barnet ved Charakterergivningen. Thi det skal erindres, at saa vel den høiere Plads mellem Tegnningerne som den bedre Charakter i den enkelte Time er noget Ud-vortes; og det staaer ikke til at jordre af Barnet, at han skal vogte sig for det, vi stadig troe at burde anke over, naar det fremtræder hos den Bøgne, Lyften til at gribe det Ud-vortes for det Indvortes, Skinnet for Virkeligheden, at jynes isteden for at være.

Det daglige Liv i Skolen viser noksom, hvor mægtig Tanken er hos Barnet om denne Omslytning ved Enden af Maanedens eller af hvilket som helst andet større Tidrum. I den værste Skikkelse fremtræder dette isinesaldende for Alle i de Skoler, hvor Sammenregningen er saaledes anordnet, at de enkelte Charakterer sammestælles daglig eller, som Loven byder, saa snart intet Barn i en Klasse ved Slutningen af den daglige Underviisning har mindre end et vist bestemt Antal enkelte Charakterer, s. Ex. tre; den Kvotient, som kommer ud ved denne daglige Sammenregning, lægges bestandig strag til Summen af de foregaaende Kvotienter siden sidste Omslytning; den hele Række findes hver Dag opført i Klæsjens Dagbog; og om end den egentlige Omslytning først foretages ved Maanedens Ende, angives det saaledes dog i Virkeligheden hver Dag, hvilken Plads hvert Barn indtager mellem sine Tegnninge. For ikke lang Tid siden var der i Kjøbenhavn en Skole, hvor man havde afflaffet Charaktererne, men ved Enden af hver Time eller egentlig i Lobet af den anvisste man hvert enkelt Barn hans Plads i Henhold til hans Svar paa de Spørgsmaal, som vare blevne forelagte ham i Timens Lob. Denne Fremgangsmaade mødte en temmelig almin-

delig forkastende Dom. Men mon da hiin Fremgangsmaade er bedre? Dog hvis den anvendes endnu, steer det forhaabentlig ikke i mange Skoler. Mindre synes Ondet vel at blive i de Skoler, hvor Sammentællingen først finder Sted paa een Gang ved Enden af det bestemte større Tidsaffnit, almindeligviis hver Maaned; men i Virkeligheden staaer det dog her neppe synderlig bedre; i det Mindste indtræffer der i de Skoler, hvori dette bruges, ikke sjelden Tilfælde, som vise, at der ikke behøver at gaae lang Tid hen, før Disciplene i en Klasse selv have foretaget en Sammentælling af de hidtil faldne Charakterer og have Resultatet af denne Sammentælling saa nærværende, at de sieblikkelig tænke paa og vide Bested om, hvilken Indflydelse hver enkelt ny Charakter har paa det hidtil opnaaede Resultat. Og denne uafsladelige Sammenligning viser sig ikke blot i den Iver, hvormed Børnenes Tanker sysele med det forestaaende Resultat ved Maanedens Ende; hvor ofte de anstille den strax, røber sig ved en Mængde smaae Tilfælde i Skolens daglige Liv, vel ikke lige stærkt under alle Lærere eller hos alle Børn, men dog stærkt nok til at godtgjøre, hvor vigtig en Rolle den spiller; den har en betydelig Deel i det hele Spørgsmaal hos Børnene om de enkelte Charakterers Retfærdighed eller Uretfærdighed.

Det er i det Hele langt fra ikke blot den maanedlige Sammentælling og den dermed følgende Omflytning, der gjør Charakteren til en forkastelig Spore for Børnet. Allerede dette, at hver enkelt Charakter for ham bliver en udvortes Bøn eller Straf, som sieblikkelig tilkjendes ham for hvert udført Arbeide, — allerede dette bringer en Forestilling ind i ham, som ingen alvorlig Opdrager vil nære

hos de Smaa, han skal opdrage til Livets Alvor. Og det er ikke blot en saadan Hængen ved det Udvortes, som er uforenelig med enhver alvorlig Livsbetragtning; men allerede det Diebliffelige i den Løn eller Straf, som Charakteren bliver for Barnet, vænner ham til at vente af Livet og forlange i Livet, hvad dette ikke vil give ham; thi det udvortes Liv lønner ikke strax det Gode hos Mennesket og straffer ikke strax det Onde.

Det daglige Liv i Skolen bringer en Rigdom af Beviser paa Charakterens Betydning for Barnet; der er ogsaa allerede omtalt flere Tilfælde af denne Art i det Foregaaende. Er det virkelig alvorlig Glæde, der træder frem paa Barnets Ansigt, naar han har besvaret de Spørgsmaal, der stilledes til ham, saaledes, at han tør troe, Charakteren er bleven god? Er det alvorlig Jær for Sandheden eller overhovedet nogen reen og god Bevægsgrund, der saaer ham til at hige efter at komme frem med den Forbedring, han troer sig i Stand til at kunne give sine Føringes Svar? Er det alvorlig Sorg, der bringer ham til at græde eller vise Forbittrelse og Brede, naar han mærker, han har ikke udført sit Arbeide anderledes, end at han maa vente at have faaet en daarlig Charakter? Er det Alvor, der ved hver Times Slutning leder Børnene til at stimle sammen om Kathederet for at faae deres Charakter at see og saa gaae ned paa Begejlspladsen glade over den Løn, de have høstet, eller bedrøvede over Straffen, — hvis ikke i sidste Tilfælde en endnu værre Følelse bringer dem til at haane og trodse den? Eller de, som ikke ere med i denne Stimme men gaae ligegyldige bort, — gjøre de det, fordi de lade sig noie med deres egen indre B

vidstthed? eller naar det for det Meste er de Daarligste, der bære sig saaledes ad, er jaa den Ligeegyldighed, der viser sig heri, af det Gode? tør vi prise dem for at have hævet sig til en høiere Betragtning? eller skulde vi ikke snarere anklage os selv for ved vort Charaktervæsen at have lært dem at være ligeegyldige eller fyldt dem med Mismod, Forknythed og Fortvivlen om Muligheden af Forandring og Bedring.

Man vil her maaskee møde med den Indvending, at vi her synes at stille en Fordring til Børnene, som vi ovenfor have sagt, vi ikke vilde gjøre gjældende til dem; man vil bebrejde os, at vore Ord i det nærmest Foregaaende synes at indeholde det Forlangende, at Børnene skulde gjøre det Gode for dettes egen Skyld. Man vil spørge os, om vi da ikke troe, selv om vi affkaffe Charaktererne, at det dog alligevel ikke vil være en priselig Bevæggrund, der vil drive Børnene til at hige efter at komme frem med det rette Svar, som de troe at kunne give paa et Spørgemaal o. s. v. Man vil maaskee endog sige os, at selv om vi slet ikke byde Børnet anden Løn for hans Gjerning end hans Læreres Tilfredshed og Glæde, ei heller anden Straf end disses Mishag, Vrede og Sorg, saa bliver dette dog altid en udvortes Spore, en Gjengjældelse af den Art, som dog heller ikke er den rette Bevæggrund; „thi et Menneske skal slet ikke søge Løn eller Straf i et andet Menneskes Dom, Børnet skal heller ikke værnes hertil.“ Saaledes vil man maaskee tale imod os; det gaaer jo overhovedet ikke jaa sjelden saaledes, at man vil forsvare det laveste Stade ved at vise Umuligheden af at have sig til det høieste. Maaskee kunde vi rolig lade denne Indvending

staae uimodsaagt; de, der ville gjøre den, ville vistnok være saaledes stillede til det hele Spørgsmaal, vi her afhandle, at de ikke paa nogen Maade ville lade sig overbevise. Dog ville vi ikke undlade at vise, at vi i det Mindste hos os selv have søgt at møde ogsaa denne Indvending. Vi ere da virkelig ikke saa taabelige, at vi skulde troe, Børnene vilde blive til Engle, om vi blot afflaffede Charaktererne; nei, Forfængeligheden, og hvad der staaer paa Række med den, vil nok være tilstede hos dem alligevel; den vil heller ikke undlade at gjøre sig gjældende ved denne Leilighed. Men vi fordre, og det med Rette, saa troe vi, at Skolen ikke skal selv ægge og hidse den, hvor den er tilstede; ikke hjælpe til at udvikle den, hvor den ikke hidtil har været i Live; ikke bruge den som Middel til at bringe Børnene frem mod det Maal, den sætter dem. Og om vi end, naar vi ville anlægge den absolute Maalestof, selv maae sige, at et andet Mennekses Dom heller ikke skal være et Mennekses Drivefjer, saa tør vi dog rolig paaatae, at der intet Urigtigt er i at lade Børnene finde Drivefjeren for deres Færd i deres Opdragers Tilfredshed eller Utilfredshed med dem. Opdragerne, Forældrene og Lærerne, ere for Børnene Lovens synlige Skikkelse; kun igjennem deres Bud og Forbud kommer Barnet til Bevidsthed om, hvad han skal gjøre eller lade; Guds Bud til ham fremtræder kun for ham som hans Opdragers Bud; Bevidstheden om at have opfyldt deres Fordring eller ei er Samvittigheden selv for Barnet, netop herved udvikles dette til engang i Tiden at blive modent nok til at have Dommen over sin Færd i sig selv, i sin egen Bevidsthed om Guds Bud og sit Forhold til det.

Til det, som hidtil er blevet talt om Charaktervæsenets onde Virkninger og Følger, kommer fremdeles den Maade, hvorpaa Hjemmet betragter og behandler Charaktererne. Der er Skoler, som selv sørge for, at Forældrene ved Ugens Udgang komme til Kundskab om hver enkelt Charakter, deres Barn har faaet i den forløbne Uge, idet Charakterbogen da bringes hjem og angiver dem alle. Andre Skoler have med Rette meent, at de herved vilde ægge Forældrene for stærkt til at kræve et alt for udstykket Regnskab af deres Børn; thi Forældrenes Vaagen over Børnenes Flid og Færd i Forhold til Skolen skal mere henvende sig til denne Færd i dens Heelhed end til hver enkelt Dags og Times Gjerning. Derfor meddele disse sidstnævnte Skoler Forældrene kun en samlet Hovedcharakter for hvert Fag for visse større Tidsaffnit. Men de Forældre, som troe at være alvorlig omhyggelige for deres Børn, kræve dog i Virkeligheden for det Meste Regnskab for hver enkelt Dag; og Børn fra Landet, som ere i Kost i Byerne for at kunne besøge Skolen der, kræves paa en lignende Maade til Regnskab, hver Gang de besøge Forældrene i Hjemmet. Hvorledes er nu et saadant Regnskab bestaffent? Er det Sandhed og Sanddrøhed, Børnene derved lære? „Jeg tog blot een Feil;“ — „Læreren talte saa sagte, at jeg ikke kunde høre, hvad han sagde;“ — „jeg havde pudset min Næse, og saa havde jeg ikke hørt min Formands Svar, som jeg skulde rette;“ — dette er nogle Prøver paa de Besvarelser, Børnene byde deres Forældre paa deres Spørgsmaal. Og af samme Bestaffenhed ere Forklaringerne over de Aarsager, som ved Maanedens Ende have bevirket en vis Hovedcharakter i det enkelte Fag eller

for hele Maanedens Gjerning: „Jeg havde glemt mit Lømmetørklæde en Dag“ (Barnet veed nok, at Skylden herfor egentlig falder paa Moderen, der en Dag ved hans Bortgang hjemmefra havde glemt at forvise sig om, at han havde Lømmetørklædet med); „jaa vilde jeg laane et hos min Nabo, derved kom jeg til at være uopmærksom og fik en Nedsættelse af Hr. Petersen i min Opførelsescharakter;“ — „hos Hr. Povelsen kan jeg aldrig faae en god Opførelsescharakter, fordi han siger, mine Hænder ere snavsede;“ — „der var kun een Hundrededeels Forskjel mellem mig og den, som kom over mig;“ o. s. v. Og Skolen har ikke sørget for, at Forældrene ere tilstrækkelig inde i hele Skolens Beregningsmaskineri til at see det Urimelige i saadanne Forklaringer; den kan heller ikke sørge derfor, og i sig selv er det umuligt at være saaledes fortrolig dermed for de Forældre, der ikke selv fra deres egen Barndom ere bekjendte med en større Skoles Fremgangemaade. Sig da ikke, det er Forældrenes Skyld, at Børnene her benytte sig af Usandhed og Udflugter, fordi de ikke have lært deres Børn at holde sig til Sandheden, eller fordi de ere for noiiregnende med Enkeltheder o. s. v.! lad Forældrene have nogen Skyld; Skolen har dog ogsaa sin Deel deraf, idet den giver Anledning til, at baade Børn og Forældre kunne begaae Feilen.

Der er kun alt for megen og ofte vel begrundet Klage mellem Skolens Lærere over den urigtige Maade, hvorpaa Børnenes Gjerning behandles og bedømmes i Hjemmet. De klage saaledes over, at Forældrene ved Maanedens Slutning irettesætte deres Børn, fordi det er blevet flyttet ned, medens de dog først burde sammenligne hans Charakterer

for den sidst forløbne Maaned med dem fra den forrige; saa vilde de deraf kunne see, at hine ikke ere daarligere end disse, saa at Sandheden er, at andre Disciple i Klassen have forbedret sig, medens det vedkommende Barn ikke har været mindre tilfredsstillende end før. Indrømmet nu endog, at Læreren har Ret i denne Klage, saa viser dog netop dette Tilfælde, hvor utilstrækkeligt et Vidnesbyrd Charakterberegningen og Omslytningen er for det enkelte Barns Vedkommende; og hvorledes giver Skolen Forældrene Anviisning til at benytte og vurdere dette Vidnesbyrd paa rette Maade? Skolen glemmer i sine Klager over Forældrenes Feil i saadanne Ting, at den selv ved den daglige Charakter og det hele Charaktervæsen giver dem Anledning til at begaae Feilene eller i det Mindste rækker dem Haanden og hjælper dem troelig i alt det Urigtige, den klager over. Lærerne klage saaledes ogsaa over, at Forældre betale deres Børn med Penge for Charaktererne; men de ville dog ikke lade være at give dem Noget, de kan betale. Lad os endog betragte denne Betalen af Charaktererne; denne Ufsik at give Børnene Penge til, fordi de have gjort deres Pligt, er virkelig saa udbredt, at det nok er værd at bruge nogle Ord for at belyse den nærmere. Først bliver dette da kun en yderligere Forøgelse af alt det forkastelige udvortes Væsen, der alt er paavist ved Charaktererne. Saa er det heller ikke vanskeligt at see, hvor meget Ondt det fremdeles fører med sig. Lad saaledes et flittigt Barn faae sine Charakterpenge; der er sat en bestemt Priis paa hvert ug, han bringer hjem i sin Charakterbog, en ringere paa hvert mg o. s. v. Barnet faaer nu ikke Lov til selv at raade over disse Penge, „for at han ikke skal misbruge dem“; de

blive lagte i en Sparebøsse og gjemmes der, til f. Ex. hans gamle Stadsklæder blive tagne til daglig Brug, og han skal have nye Stadsklæder. Saa bliver der flaaet Hul paa Sparebøssen; hvad der mangler i Beløbet, for at det kan strække til til Anskaffelsen af saadanne Klæder, som Forældrene finde det passende at lade deres Børn gaae med, det lægge disse jelsv til. Saa faaer Barnet de nye fine Klæder og bærer dem med Stolthed som Frugten af sin Glid; og hver Gang han første Gang viser sig med dem for et Lem af Husets Omgangskreds, undlade Fader og Moder ikke i hans eget Paahør at gjøre den Fremmede opmærksom paa, at han selv har fortjent dem ved sin egen Glid. Barnet tager nu enten dette for gode Varer, og da tør man vel ikke sige, at de Følelser, der røre sig hos ham, ere dem, han bør nære ved Bevidstheden om, at han har gjort — ikke Andet end sin Pligt. Eller han er siffig nok til at see, hans Forældre vilde ikke ladet ham gaae i de gamle luvslidte Klæder eller i simplere nye, selv om han havde været mindre flittig; de have jo allerede selv udfyldt, hvad der manglede i hans Sparebøsse, for at han kunde faae dem, han har faaet; og saa — ja saa faaer han rigtig nok her Syn paa, hvorledes Usandheden huser selv hos dem, han skulde agte og elske.

Dog behøve vi ikke at blive staaende ved saadanne enkelte Exempler; om end et saadant er grebet nok saa reent ud af Virkeligheden — og dette er Tilfældet med det ovenstaaende — de, der ville holde paa Charaktererne, ville dog paa staae, at det ikke gaaer saaledes til i Virkeligheden, eller at det dog kun er et enkelt, enestaaende Tilfælde, som ikke maa opstilles som det Almindelige. De glemme, at

det allerede vilde være alt for Meget, om Skolen gav Anledning eller Understøttelse til, at blot et eneste Barn blev saaledes aandelig ødelagt. Men ingen af dem vil dog kunne negte, at Forældrene ofte af sig selv ere alt for tilbøielige til at gjøre Forskjel paa deres Børn; ei heller, at det ikke blot er det virkelig Gode og Onde hos Børnene, der bestemmer denne Forskjel. De ville vel heller ikke kunne negte Sandheden af, hvad der ovenfor er talt om, at Charakteren aldrig bliver en eensartet Maalestof for Afgjørelsen af, hvor vidt et Barn fortjener Ros eller Dadel i Henhold til de Forudsætninger, Naturen, Hjemmet og Skolen har givet ham. De maae tilstaae, at Forældrene selv sjelden tage disse Forudsætninger med i Betragtning, idet de afpasse den Maade, hvorpaa de behandle deres Børn, efter de Charakterer, hvormed Skolen lader dem vide, hvor vidt den selv er tilfreds med Børnene eller ei. Og naar da jaa Charakteren selv kan blive Spire til eller dog Føde for Hovmod og Indbildsthed hos det Barn, som det gaaer godt i Skolen, ofte uden at han egentlig fortjener det, eller for Mismod og Misundelse, Forknythed og Bitterhed over ufortjente Krænkelser og Tilfidesættelser hos det Barn, hvem det uforskyldt gaaer ilde, for Trods og Forhærdelse hos dem, hvem dette ikke moder uden egen Skyld, ja da maa det indrømmes, at det ikke er Skolens Skyld, om Hjemmet ikke trolig arbejder frem i den Retning, Skolen anviser det, og saaledes gjør Ondt værre.

„Ja,“ vil Noget sige, „der kan maaskee være noget Sandt i Alt dette; Charakteren kan volde en Deel Ondt; men enhver menneskelig Indretning er usuldkommen. Alle disse Ting, du her har paaviist som Virkninger af Charakter-

væsenet, Udflugterne og Usandheden, den Vægt, Barnet kommer til at lægge paa det Udvortes, Forsængeligheden og Uergjerrigheden, den indbyrdes Sammenligning, Hovmodet og Indbildskheden, Selvtilliden og Forknytheden, Misundelsen og Bitterheden, og hvad de nu hedde alle sammen, disse fule Aander, der ødelægge Menneskehjertet og forstyrre et Menneskes Liv, det er jo dog ikke Andet, end hvad der huser — ja, sørgeligt er det vel, det skal indrømmes, men det huser dog og huserer i hele dette Liv; og du vil dog vel ikke paastaae, at det vil udeblive, fordi vi fjerne de Anledninger, som maaskee kunne ligge dertil i Skolens Charaktervæsen.“ — Nei, paastaae dette vil jeg visjelig ikke; men paastaae vil jeg, og holde derpaa til det Yderste, det vil jeg, at ingen menneskelig Indretning med velberaad du skal bidrage dit til at fremme og nære, hvad der er ondt; maaskee endog nedlægge Spirer dertil og opelske det paa Steder, hvor det maaskee ellers aldrig vilde være kommet frem, i det Mindste ikke i denne Skikkelse; den, der paatager sig at opdrage de Smaa, skal ikke forsætlig give dem Forargelse.

Men hvilket Middel skal da Skolen bruge for at vække og vedligeholde Fliden hos sine Disciple? — Den skal bruge det samme Middel, som den virkelig hidtil har anvendt paa mange andre Punkter af sin opdragende Virksomhed, maaskee nok ingensteds uden Hjælp af Charakterens og Omflytningens Spore men dog paa mange Steder fjernere fra den umiddelbare Indblanding af disse Midler. Den skal bruge sin, sine Læreres Kjærlighed og personlige

Kraft, og den skal bruge Pligtfølelsen hos Barnet, som denne deels allerede er tilstede hos det, deels kan og skal bringes til at være vaagen og virksom.

Men allerede dette Ord Pligtfølelsen vil vække Indsigelse hos Flere. Nogle ville tale om strenge og opstruede Fordringer og gjøre den Beskyldning gjældende, at Skolen herved vilde anlægge en Maalestof og benytte en Drivesjer, som passer for en idealisk Tilværelse og ikke for det virkelige Liv. Disse Mennesker ville ikke erkjende Pligtfølelsen for Drivkraften for dem selv i deres eget Liv, og de ville heller ikke have den anvendt som saadan for deres Børn. Nu, ville de da aabent vedkjende sig det reent ydre Belvære og den timelige Fordeel som deres egen Bevæggrund, ja, da ville vi bede dem indrette sig en Skole for deres Børn, som kunde svare hertil; lad dem bruge Pengene, den eneste Grundvold for det blot ydre Belvære, ogsaa som Opdragelsesmiddel for deres Børn; lad dem gjøre disses daglige Gjerning til en Vare, et Fabrikprodukt, de betale med klingende Mønt; lad dem lære deres Børn fra Begyndelsen af at bruge alle mulige Midler for at forøge denne Indtægt, ogsaa det, vi i Skolen ere vante til at kalde Snyderiet; men lad os ikke gjøre Skolens Opdragelsesanstalt til Tjener for deres verdslige Lyster. — Hos Andre og det en stor Mængde have Indsigelserne mod Anvendelsen af Pligtfølelsen egentlig blot deres Kilde i deres Mangel paa Reflexion over deres eget Liv, deres Mangel paa Selvbevidsthed; thi de handle selv i deres Gjerning efter Følelsen af deres Pligt mod deres Medmennesker og deres Nærmeste, men de ere ikke sig selv deres Bevæggrund bevidste; de gjøre det mere af Bane. Dem ville vi da

stræbe at vise, at vi ikke ville fordre Andet af deres Børn, end de selv i Birkeligheden — vel maaskee ikke ligesvem fordre af sig selv; men de handle dog, som om de fordrede det. Vi ville jøge at faae dem til at indsee, at Grunden til deres Uenighed med os ligger deri, at de ikke forstaae Ordet, som vi forstaae det; og vi ville bede dem vente med at fælde Dommen over os og vor Fremgangsmaade, til de faae seet vore Handlinger. — Atter Andre ville hente Indvendingerne mod os fra en renere Kilde og bebreide os, at vi ved denne Drivefjer ville skabe blotte Pligtmenesker og Gjerningshellige. Dem ville vi jvare, at fordi vi ville gjøre Bevidstheden om Pligtens Bud til Drivkraften hos Børnet og begynde med at fordre Lydighed, fordi vi i Lydigheden see et væsentlig Opdragelsesmiddel, derfor udelukke vi ikke Kjærligheden; tvertimod nævnte vi denne først; og idet vi forlange af os selv, at det skal være Kjærligheden i os selv, der dikterer Budet, vi fordre adlydt, saa kan det ikke være vor Mening at gjøre Lydigheden til Tvangens Trælleaag; idet vi ville være os bevidste, at vi handle af Kjærlighed, stole vi paa, at vor egen Kjærlighed vil fremtræde følelig for Børnene i vor Færd og vække Kjærlighed hos dem; og saaledes bliver det gjennem Kjærlighed, at vi ville avle Lydighed. Vi ville bruge Loven som Opdragelsesmiddel for Børnene, som den har været Styrelsens Opdragelsesmiddel for Slægten; vi ville ikke begynde med at forkynde Naaden, at denne ikke skal tages forfængelig og gjøres til Blodhed og Kjæleri; men vi ville indprente Lydigheden som vor Fordring i Kjærlighed, og vi ville bede Gud hjælpe os til at vise Kjærlighed saavel i vor Strengthed som i vor Mildhed mod Mangel paa Opfyldelse

af Lydighedens Krav. — Saaledes troe vi rolig at kunne staae uanfægtede af disse Indsigelser og fastholde vor personlige Kraft i Kjærlighed og Pligtfølelsen som vore egentlige Virkemidler.

For nu at udføre Skildringen af vor Fremgangsmaade i det Enkelte, saa ville vi, for at nævne dette først, afflasse Charaktererne selv ved de Examen, som ligge indenfor Skolens eget Omraade, og hvis Udfald ikke i vore Disciples senere Liv skal tjene dem som Bidnesbyrd for Folk udenfor Skolens Kredss. Diemedet for disse Examen vil da blot blive at anstille en Prøve paa den Sikkerhed og Klarhed, hvormed Barnet besidder det Forraad af Kundskaber, Skolen har villet bringe ham enten i hele den forudgaaende Skoletid eller i det nærmest liggende Afsnit af denne; fremdeles paa den Lethed, han har ved i Diebliffet at finde, hvad han just har Brug for af dette Forraad, og paa den Færdighed, hvormed han er i Stand til klart og tydelig at fremstille, hvad han veed og forstaaer. Den Lærer, som i den nærmest forangaaende Tid har ledet Underviisningen i det enkelte Fag, anstiller selv Prøven i sit Fag uden anden Kontrol end den, der ligger i Prøvens Offentlighed, og uden at nogen Anden er ligefrem kaldet til at tage Deel i Bedømmelsen af Prøvens Udfald; kan Skolen betroe den enkelte Lærer Barnets Underviisning hele Aaret igjennem, saa kan den ligesaa rolig betroe ham alene at anstille denne Prøve; kan den ellers stole paa hans Samvittighedsfuldhed i Bedømmelsen af hans Disciple, saa kan den det ogsaa her. Efter afholdt Aarsprøve ville vi ved en Forhandling mellem samtlige Lærere afveie hvert enkelt Barns Varsen og Færd i

Almindelighed saa vel som den Dygtighed, han ved den afholdte Prove har lagt for Dagen, og saaledes søge Afgjørelsen af det Spørgsmaal, om han er moden til at gaae over til et høiere Trin i den Udvikling og Dannelse, Skolen vil give ham. Bliver Besvarelsen bekræftende, ville vi fremstille hans Opflyttelse for ham selv netop i det Lys, hvori vi selv have seet den under denne Forhandling, nemlig som en Følge af hans Modenhed. Bliver Svaret nei, da ville vi sige ham, at han enten er for ung eller for svag til endnu at modtage det Vanskeligere, han maa bestyrkes endnu mere i det Lettere; og ligger Grunden til denne Svaghed i Pligtforømmelse fra hans Side, da ville vi visjelig heller ikke undlade at gjøre Vort til at vække hans Erkjendelse heraf, vække den til saadan Kraft, at den kan virke Bedring for Eftertiden; vi ville ogsaa fordre af vor Kjærlighed, at den skal tale revjende til den Efterladne.

For at den Afgjørelse, vi for hver Discipels Bedkommende skal træffe ved Aarets Ende, ikke skal blive afhængig af den nærmest forudgaaende Tid alene eller i for stort Maal blive bygget paa den afholdte Proves Udfald, ville vi flere Gange i Aarets Løb, omtrent hvert Fjerdingaar, lade hver Lærer skriftlig afgive et fuldstændigt Bidnesbyrd over samtlige de Børn, han har havt at gjøre med, dertil knytte en mundtlig Forhandling i et Lærermøde og saa opbevare en samlet Affattelse saavel af det skriftlige Bidnesbyrd sem af det Maal, den mundtlige Forhandling har ført til, for at vi bestandig kunne holde Kjendskabet til de enkelte Børns Stade levende for os. Vil nu en Lærer beraabe sig paa, at det er vanskeligt for ham at afgive et saadant Skudsmaal, naar han ikke har de daglige Charak-

terer at holde sig til som en Støtte for sin Hukommelse, da ville vi først bemærke, at dette Skudsmaal ikke saa meget skal være en Skildring af Barnets Forhold, som dette har været til hver enkelt Tid i det forløbne Tidsrum, men mere et Bidnesbyrd om det Stæde, hvorpaa han just nu staaer, om han til det nærværende Dieblif har opnaaet den Udvikling, vi ville fordrø af ham; og kun for saa vidt hans Hærd til enkelte Tider kan have været medvirkende til at bringe ham til hans nuværende Trin, kun for saa vidt skal den særlig omtales; en enkelt Dags eller enkelte Dages Forsømmelse eller Eiterladenhed vil altsaa ikke komme til Omtale her; den er jo ogsaa, hvis den har været betydelig nok dertil, bleven bemærket i de daglige Meddelelser, vi ret snart skulle komme til at omtale; og vi have Mindet om den opbevaret i Klasseens Dagbog; var Forsømmelsen ikke stor nok til at blive optegnet her, vil vort Fjerdingaars Skudsmaal heller ikke have at tage Hensyn til den. Dernæst ville vi rolig sige til hiin Lærer, at det dog maaskee ikke er saa vanskeligt for ham at have et saadant bestemt Billede af hvert enkelt Barns aandelige Stæde, som vi have angivet som det, der kræves, naar han kun for Alvor og af Hjertet vil leve for og sammen med Børnene, han skal oplære og igjennem Oplærelsen opdrage; og vi ville vise ham, at denne Dom netop vil komme til at mangle Tilforlidelighed, naar han blot eller fornømmelig bygger den paa daglige Charakterer af den Art, som man i Almindelighed betegner med dette Navn, fordi der til en saadan Dom hører en Mængde Bestanddele, Faktorer, som ikke komme til Udtryk i disse Charakterer. Tor han endelig efter alvorlig Prøvelse af sig selv ikke bygge paa

sin egen aandelige Kraft til at leve saa stærkt i og for sin Gjerning, at han blot ved det Samliv, Skolen byder ham med hans Disciple, altid kan have en saadan Dom særdig for sig, saa kunde han jo endelig for sig selv føre Bog over de enkelte Børn, naar han blot ikke der optegner de enkelte Domme under Form af daglige Charakterer; vi vilde da trostlig stole paa, at om han endog begyndte derpaa, vilde det dog ikke vare længe, inden han af sig selv saae det Utilstrækkelige deri, lærte bedre at støtte sig paa sin egen levende Kraft og opgav hiint Bogholderi. Allerbæst vilde vi dog reent fraraade ham at begynde derpaa; det er ikke godt, at Disciplene have en Tanke om, at der saaledes hemmelig optegnes Bedømmelser af dem, som ikke komme til deres Kundskab; vi kunne kun vente Aabenhed fra Børnens Side imod os, naar vi selv ere aabne mod dem; og det vilde vistnok være at stille en altfor stor Fordring til deres Tro paa vor Useilbarhed og Retfærdighed, om vi forlangte, at de skulde blive uanfægtet rolige ved at vide sig bedømte, uden at Dommen kom til deres Kundskab. Endelig vilde vi bemærke, at det netop vil blive lettere for de Lærere, der kun have faae Timer med en Klasse ugentlig, at afgive et saadant Vidnesbyrd uden nogen udvortes Hjælp for deres Huskommelse, derved at det kun skulde afgives hvert Fjerdingaar, altsaa efter et længere Tidrum, der har bragt dem et mere udstrakt Samliv med Børnene, end Tilfældet er, naar de nu, som i nogle Skoler er Skik, maae afgive et saadant Vidnesbyrd hver Maaned.

Fremdeles vilde vi affkaffe hele den indbyrdes Omflytning og een Gang for alle ordne samtlige Børn i hver

Klasse efter et reent udbortes Hensyn, hvorpaa der ikke kan bygges nogen Rangstrid, som Alderen eller den alphabetiske Plads af Ravenses Begyndelsesbogstaver.*)

Dg endelig ville vi aldeles affkaffe de daglige Charakterer saa vel for de mundtlige som for de skriftlige Arbejder, saa vel for Flid som for Orden og Opførelse.

Gjøres blot dette, affkaffes blot de daglige Charakterer med den dertil knyttede Omslytning, da vilde vi endelig ikke have saa Meget imod, om Noget skulde antage det for fornødent ved Examenene at beholde et kort og bestemt staaende Udtryk for Dommen om selve det Maal af Kundskab, et Barn derved har lagt for Dagen; netop deri, at Examenen selv kun kan holde sig til denne erhvervede Kundskab, kunde saa en Saadan finde Grund til her at ansee et saadant udbortes Udtryk for mindre betænkeligt. Affkaffes nemlig de daglige Charakterer, og bestemmes Børnens Plads i den nye Klasse ikke efter Examenens Karakterernes indbyrdes Forhold, vilde der ikke ved disse Klæbe den Mængde Misligheder, som have deres Oprindelse

*) En Formand (Fører, Ordfører, Dur) maa dog hver enkelt Klasse have; en saadan vilde vi lade hver Classes samtlige Disciple vælge ved Stemmegivning under Tilsyn af en Lærer til forskjellige (i. Ex. fire eller sex) Lider af Aaret; de Tre, som faae fleest Stemmer, indstilles til Skolens Bestyrer, som iblandt dem udvælger Een. Forskiellig fra denne, hvem der er betroet et Tillidsbæver, bliver Formandens Medhjælper (Assistent, Ordensdur), der sørger for Undervisningsapparatets Omdeling eller Vortskjævnelse o. a. L.; de Beretninger, som tilfalde ham, ere et af de Midler, hvorved Skolen opdrager sine Disciple til Orden og Ansigtighed; og dette Bæver bør derfor gaae paa Omgang mellem alle Classes Disciple.

fra de daglige Charakterer og den derpaa byggede Omflytning. Men vi vilde da rigtignok deels ønske Antallet af hine Udtryk betydelig indskrænket i Sammenligning med dem, som nu bruges, deels ogsaa ønske dem betegnede med andre Ord, for at vi saaledes kunde undgaae enhver Forstyrrelse og Misforstaaelse, som kunde opstaae ved en Sammenblanden af det Gamle og det Nye. For at udtrykke os bestemt vilde vi foreslaae tre Udtryk: moden, umoden, og eet til at ligge midt imellem disse tvende, som: ei ganske moden; den endelige Dom, som skulde meddeles Barnet selv og Andre gjennem disse Udtryk, maatte kun bruge disse tre; men vilde man ikke lade Læreren selv alene afholde Examen og bestemme Dommen for hvert Fag men benytte flere Mand, Censurer, dertil, kunde disse for at lette denne Bestemmelse og hindre Vilkaarlighed derved ogsaa benytte to Mellemtrin: moden? og ei ganske moden? Endelig vilde vi fastholde som ufravigelig Betingelse for denne Indrømmelse, at Skolen selv gjorde sig det til Lov og bestemt udtalte det for Forældre og Børn som sin Lov, at denne Examenscharakter i Sammenligning med den Dom om Barnets Modenhed til Opflyttelse, som kom ud af de ovenfor omtalte skriftlige Vidnesbyrd fra og mundtlige Forhandlinger mellem Lærerne, altid blev det mindre afgjørende Ved i den Bægtssaal, hvorpaa det skal afveies, om Opflyttelsen virkelig skal foregaae eller ei; og vi vilde i hvert enkelt Tilfælde forlange de Bevæggrunde for Afgjørelsen, som hentes fra hver af disse to Sider, bestemt udtalte af Skolen ikke blot mundtlig ved den saakaldte Translokation men skriftlig i de nedenfor omtalte Meddelelsesbøger.

Thi for at tilveiebringe et Middel til Meddelelse

mellem Skolen og Børnens Forældre ville vi isteden for den nu brugelige Charakterbog give hvert enkelt Barn en saadan Meddelelsesbog; vi ville give den netop dette Navn og ikke kalde den Ankebog eller noget lignende, for at Sagen selv og ikke Navnet kan blive det, hvorved vi virke. Vi ville gjøre det til Rettejnor for vor Benyttelse af dette Middel, at vi kun ville tye dertil, naar vi troe at burde fordre af Barnets Hjem, at det skal gribe virksomt ind til vor Understøttelse. Naar den enkelte Lærer da for sit Bedkommende ønsker dette Middel benyttet for at virke enten paa et Barns Flid eller paa hans Opførsel, da optegner han i Klasjens Dagbog, at A. har i Dag været uforberedt i det og det Fag; B. har modt uordentlig eller stiden; C. har viist sig opjætsig eller uartig o. s. v.; gjør en alvorlig Lærer sig det til Pligt altid først at gjøre, hvad han kan selv, da vil det ikke saa tit eller i saa stort Maal vise sig fornødent for ham at tye til Andres Hjælp; lad ham blot spørge sig selv, hvor ofte han vel nu benytter de fletteste Charakterer eller de saakaldte Anmærninger, og lad ham saa ogsaa spørge sig selv om han vel troer, at dette vil skee saa hyppig, som det nu skeer, naar hans hele Stilling i Skolen idelig minder ham om, at han først og fremmest har at bygge paa sig selv. Ved den daglige Skoletids Slutning forevies da Dagbogen for Skolens Bestyrer, og det Barn fremstilles for ham, om hvilket der i Dagens Løb er blevet optegnet Noget i Dagbogen; Bestyreren afgjør, hvad der skal indføres i Barnets Meddelelsesbog, indfører det deri, giver ham den strax hjem med og paalægger ham at bringe den paategnet tilbage ved Begyndelsen af næste Skoletid; Forsømmelser eller

Udeblivelser, forud anmeldte eller ei, optegnes naturligtvis imellem disse Meddelelser. Maaſkee vilde Bestyreren ogsaa kunne overdrage sine Forretninger i denne Anledning for hver Klasse's Bedkommende til Klasse's Ordinær, Klasse-læreren, hvis Skolen benytter saadanne. Foruden disse daglige Meddelelser, et Middel, som dog naturligtvis vil blive benyttet saa sjelden, at det i Almindelighed vil være Meddelelseshogens Udeblivelse, hvoraf Forældrene erfare, at Skolen Intet har havt at sige paa deres Børn, — desforuden bliver ogsaa Resultatet af de ovenfor omtalte Indberetninger fra og Forhandlinger mellem Lærerne indført i disse Bøger og saaledes meddeelt Forældre eller Børger.

Børger — ja, fra Nødvendigheden af ogsaa at bruge dette Ord ville Mange hente en Indvending mod den her foreslaaede Fremgangsmaade; de ville beraabe sig paa Forholdet, som det navnlig er i vore Provinds-skoler, hvor mange Forældre maae sende deres Børn fra Landet til Byen og der saa kun alt for ofte holde dem i Huse, hvor Skolen slet ikke kan vente at finde en Modtagelse af disse Meddelelser, der svarer til dens Diemed med dem. Vi svare, at fordi mange Forældre ved Anbringelsen af deres Børn i Byen mere see paa Beføsteligheden end paa Børnens Tarv, derfor bør dog Skolen ikke derved lade sig bevæge til at holde paa Noget, den ellers anseer for skadeligt eller urigtigt; de Mange bør ikke lide for de Saaes Skyld. Ivertimod vil det mere isinesfaldende Krav paa Hjemmets Medvirkning i visse Tilfælde maaſkee for mange Forældre være en Paamindelse om at tænke mere paa deres Børns Tarv ved deres Anbringelse i Byen; er et Børns

Opholdssted ikke af den Bestaffenhed, at Skolen kan vente der at finde den ønskelige Deeltagelse for sine Meddelelser om BARNET, er det vistnok heller ikke i andre Henseender BARNET tjenligt at være der. Det vil da endelig heller ikke være vanstædigt for Skolen at sørge for, at Børnene ved hvert Besøg hos deres Forældre medbringe deres Meddelelsesbog til Underretning for disse; Ferierne og de hyppige Søndagsrejser give jævnlig Anledning dertil. Et udenbys Barn burde maaskee ved et Besøg i Hjemmet altid bringe sin Meddelelsesbog med hjem, enten der saa er blevet optegnet Noget deri eller ei, siden han sidst havde den hjem med sig.

Nu vil man maaskee forlange af os et Beviis for, at den hele Fremgangsmaade, vi her have bragt i Forslag, ikke, i al Fald efter nogen Tids Forløb, naar dens Anvendelse har faaet Tid til at sætne sig, vil blive et heelt System af udbortes Tegn, der ville jere de samme Ulemper med sig, som vi have paaviist ved Charaktererne. — Er det Meningens med et saadant Forlangende, at man vil begjære et for den blotte Forstand slaaende, et saakaldt mathematisk Beviis for denne Fremgangsmaades Fortrin for det almindelige Charaktervæsen, da svare vi rolig, at et saadant kan ikke gives, lige saa lidt som den hele Tankegang, hvorved vi have villet paavise det Feilagtige ved selve Charaktervæsenet, kan siges at indeholde et saadant Beviis. Vil da Noget erklære et saadant Beviis for uundværligt, for at han skulde gaae ind paa Forslaget, da maae vi opgive at vinde hans Stemme. Uden Frygt for at dømmes for haardt troe vi at turde sige, at hans Forlangende er et Skalkestjul, hvormed han for sig selv og Andre vil dække, hvad der virkelig er Tilfældet med ham;

thi da er enten gammel Bane saa indgroet hos ham, at han ikke kan aflægge den for at gribe noget Nyt; eller han har saa lidt alvorlig Tanke for Skolemandens Hverv, at det i Grunden er ham ligegyldigt, hvilke Midler han bruger for at sætte Børnene i Besiddelse af det Kundskabsstof, der nu engang fordres af dem, naar de skulle forlade Skolen. Derimod ere vi fast forvissede om, at Fortrinet ved den foreslaaede Fremgangsmaade lader sig bevise lige saa godt, som vi troe at have beviist Ulemperne ved den gamle. Men at ville gennemføre et saadant Beviis vilde være at skrive Alt om igjen, hvad der i det Foregaaende er skrevet mod Charakterergivningen, blot i modsat Retning. Derfor troe vi rolig at kunne undlade det; Enhver, som overveier Sagen uden at være forud indtagen imod vort Forslag, vil kunne føre Beviiset af sig selv. Og vi troe uden Frygt for at skade vor Sag at kunne lade os nøie med at paapege, hvorledes vor Fremgangsmaade langt bedre stiller Læreren i det rette Forhold til Barnet og frier ham fra en uafsladelig Tægen efter at finde og Nødvendighed for at paavise det Urigtige, hvorledes den langt anderledes bringer ham i personligt Forhold til Barnet og neder ham til at virke ved sin egen Kraft i Alvor og i Kjærlighed, og hvorledes den endelig giver ham langt friere Hænder ved Underviisningens Methode. Bortfalder det Misforhold, Charaktererne frembragte mellem Læreren og Barnet, saa bortfalder ogsaa det, hvorved de kunne bidrage til at stille Barnet i et Misforhold over for Skolen selv i det Hele. Fremdeles ville de daglige Bedømmelser blive befriede for alt det Forkastelige, som knyttede sig til Charaktererne som et fast staaende udvortes Tegns, et blot

Mærke, hvis egentlige Betydning og Værd fordunkledes eller fortrængtes; thi Meddelelserne om Børnenes daglige Gjerning ville jo kun blive anvendte i yderste Nød, hvor Skolen troer at burde forlange jærlig Bistand af Hjemmet for at bringe Barnet til at gjøre sin Pligt. Selve disse Meddelelser ville da atter som ovenfor antydet i en fjærlig Lærers Haand kunne blive et virksomt og godt Middel til at virke paa Barnet ved Bevæggrunde, som ikke kunne kaldes forkastelige; Udsigten til den Sorg, et Barn vil volde sine Forældre, om Læreren bliver nødt til at lade sin Utilfredshed komme til deres Kundskab, vil netop være et Middel, som holder sig til noget Godt, idet det støtter sig til Barnets naturlige Kjærlighed og minder det om at sætte sin egen Glæde i den Glæde, det volder sine Forældre.

De udførlige Meddelelser fra Skolen til Hjemmet om Barnets hele Forhold og Stæde ville heller aldrig blive til saadanne staaende Udtryk, hvis Betydning kunde glemmes, saaledes som Tilfældet er med Charaktererne. Grunden hertil ligger deels i selve deres Udførlighed, deels deri, at de gives med saa store Mellemrum; og netop for at undgaae hiin Form maae de kun gives saa sjelden; thi jo hyppigere de skulle gives, desto større er Faren for, at de Udtryk, hvori de gives, kunne blive til staaende Formularer.

Men ogsaa disse forskjellige Meddelelser, de saakaldte daglige og de sjeldnere udførligere, ville kunne misbruges fra Forældrenes Side; disse kunne ogsaa betale Meddelelsesbogens Udeblivelse med Penge o. s. v. Dette er sandt; men der gives vel ingen menneskelig Foranstaltning, som ikke kan misbruges; Faren ligger dog vistnok her

fjernere end ved Charaktervæsenet. Saa tør det vel ogsaa antages, at Skolens tydelig fremtrædende Bestræbelse for at forebygge en saadan Misbrug for mange Forældre vil være en Raamindelse, et Fingerring, der lader dem faae Die paa det Urigtige i, hvad de ellers gjøre i god Tro til, at det er godt og gavnligt.

Skolen bør heller ikke undlade ligesvem at virke paa Forældrene ved Raad og Vink for at gjøre Sit til, at de ikke paa anden Maade skulle gjøre dens Bestræbelser i denne Retning frugtesløse. Dens Lærere bør selv vogte sig for at anstafte sig et staaende System af Ord og Domme, hvorved de tilkjendegive Børnet deres Tilfredshed eller Utilfredshed. En stor Deel af det, Skolen vil opnaae ved ikke at bruge Charaktererne, vilde gaae tabt, om en Lærer f. Ex. jevnlig eller endog regelmæssig efter hver Overhørelse vilde udtale sin Dom i bestemte Ord som „godt“, „ret godt“, „meget godt“, „daarligt“, „meget daarligt“. Og Forældrene vilde gjøre Ondt værre ved altid at spørge Børnet ved det Hjemkomst, hvad Læreren havde sagt, om han havde sagt „godt“ eller „ret godt“ o. s. v. Skolen selv bør her vaage over sine Lærere, og ved ligesvem Raad og Advarsler bør den søge at virke paa Forældrene, at dens Bestræbelser ikke skal blive frugtesløse eller dog bære mindre Frugt, end de ellers kunde og vilde bære.

Fremdeles vil det vel ikke kunne undgaaes, at der vil blive nogen Ueenartethed tilbage i dette Middels Anvendelse af de enkelte Lærere. Men den Ueenartethed vil derimod strax bortfalde, som ved Brugen af staaende Charakterer hidrorte fra de forskjellige Forudsætninger hos de forskjellige Børn. Ligeledes vil den enkelte Lærer af sig

selv komme til at faae langt større Ueensartethed tilstede i sin Behandling af Børnene, netop fordi han langt mere er henviist til at virke ved sin egen personlige Kraft og altsaa selv vil føle Nødvendigheden af at holde sig fri for Indvirkningen af sine forskjellige øieblikkelige Stemninger. For de udførligere Meddelelsers Bedkommende vil selve den Ueensartethed, der som indrømmet vil blive tilstede, betydelig udjevnes og tabe i Indslydelse derved, at disse Meddelelser først blive behandlede i et Lærerraad, før de komme til Forældrenes Kundskab. Hvad der bliver tilbage af Ueensartethed, er da ikke Andet end, hvad der vel tør siges at være uundgaaeligt overalt, hvor flere Mennesker skulle arbeide sammen.

Endelig behøver det vel neppe at omtales, at Afskaffelsen af den indbyrdes Omflytning af sig selv vil gjøre al den fordærvelige Indvirkning umulig, som netop denne Omflytning fornemmelig bidrager til at øve paa Børnenes Sind saavel for selve Skoletiden som for hele det efterfølgende Liv.

Men ville dog ikke flere Børn gaae tabte, naar de mangle denne Omflytningens og den daglige Charakteers Epore? — Gaae tabte? jo, maaskee for Oplærelsens Formaal, for Forstandens Udvikling, for de blotte Kundskabers Erhvervelse; det er vel ikke umuligt, dog langt fra ikke saa rimeligt, som Mangen maaskee antager i sin Ungstelse for det Nye; vi kunne ikke troe det; dertil have vi for megen Tillid saavel til Læreren's Evne, naar han vil bruge sin Kraft, som til Børnets Villighed til at lade sig lede af den, som vil lede ham med Kjærlighed. Men saa ere Kundskaberne jo heller ikke noget ubetinget Gode. Og

hvor Mange gaae ikke nu ved Skolens Anvendelse af et forkasteligt Middel tabte for Opdragelsens Formaal, endog naar deres Oplærelse føres til et glimrende Udfald. De, som gaae tabte for Oplærelsen, fordi vi ikke anvende de daglige Charakterer, de blive saa heller ikke — det have vi ~~sagt~~ en Gang, og vi gjentage det her — de blive saa heller ikke opdragne gennem Drifter, der ere forkastelige, til et Liv under Herredømmet af de samme Drifter. Lad Skolen trostigt bortkaste Charaktervæsenet, selv om den derved udsætter sig for at naae mindre vidt i den blotte Oplærelse; den vil da kunne berolige sig ved, at den har opdraget desto mere og desto bedre.

For at en Afhandling, som har sat sig det til Opgave at virke efter Gvne til Affkaffelsen af Charaktervæsenet og isteden derfor for Indførelsen af en hensigtsmæssigere Fremgangsmaade ved Bestemmelsen og Betegnelsen af Disciplenes Stade saa vel i Udviklingen selv som i Skolens indvortes Hele, — for at en saadan Afhandling for Tiden her til Lands skal kunne siges at have behandlet sit Stof fuldstændig, maa den ikke undlade at omtale Overgangen fra Brugten af Charaktervæsenet til den Fremgangsmaade, den foreslaaer til at afløse den. Herom ville vi da ogsaa yttre os i Korthed, før vi slutte. Det er da vor Overbeviisning, at en saadan Overgang uden Fare kan skee brat og uden nogen mellemkommende Overgangstilstand; og til enhver saadan Overgangstilstand, vi have kunnet tænke os, eller som vi have mødt som Forslag af Andre, knytter der sig saadanne Misligheder, at vi uden Betænk-

ning nære og udtale det som vor Overbeviisning, at Forandringen bør gjøres brat og umiddelbart. — Det kunde saaledes tænkes, at man for Overgangstiden kunde ville indskrænke Charakterernes Antal og da til de færre udvortes Tegn, man indtil videre bibeholdt, benyttede tidligere Charakterer; man kunde saaledes ville bruge tre Charakterer, som mg., g. og mdl. (meget godt, godt og maadeligt). Hvad Betydning man vilde have tillagt disse tre Tegn, vil af sig selv være indlysende; men derimod vilde det vistnok falde vanskelig nok i hvert enkelt Tilfælde at vælge sikkert imellem dem; saaledes vilde det ofte være temmelig vanskeligt at afgjøre, om et ikke tilfredsstillende Arbejde skulde medføre g. eller mdlg. Disse Tegn have nu eengang faaet en fast Betydning, og Mindet om denne vilde under Overgangstiden virke forstyrrende baade paa Læreren, der skulde bruge dem, og paa Børnene, der skulde modtage dem i deres nye Betydning; den Forstyrrelse og Ueensartethed, som herved vilde fremkomme under Overgangstilstanden, vilde være endnu værre, end hvad der havde fundet Sted heraf tidligere. Vilde man vælge nye Tegn som: tilfredsstillende, taalelig og utilfredsstillende, da vilde vel een af hine Misligheder være forebygget; men dog vilde dette maaskee kun være mere tilfyneladende end virkeligt; thi Enhver, baade Lærere og Børn, vilde af sig selv komme til at betragte de nye Tegn som svarende til visse af de ældre, og Brugen saa vel som Opfattelsen vilde da atter blive usikker og ueensartet. Bibeholdt man nu fremdeles med disse Tegn, enten de gamle eller de nye, den hele af de forskjellige Udtryk følgende Omslytning, vilde denne hele Fremgangsmaade indeholde alle de samme

forkastelige Indvirkninger og Følger, som havde frembragt Ønsket om at opgive det gamle, fuldstændigere Charaktervæsen, og der vilde Intet være vundet; tvertimod vilde den fuldstændige Overgang til Opgivelsen af alt Charaktervæsen være gjort dobbelt besværlig; thi skulde endelig den nye Tilstand engang fuldstændig indtræde, saa vilde man der atter møde de samme Betænkeligheder og Banskeligheder, som man fra først af havde troet at finde ved Overgangen; denne vilde blive iværksat igjennem to Trin, som hvert for sig vilde medføre de samme Ulemper, som man havde troet at see ved en brat og umiddelbar Overgang; og hertil vilde desuden komme alle de paaviste Misligheder under Overgangstilstanden. Opgav man derimod Omflytningen, medens man bibeholdt de forffjellige Udtryk for Dommen, da vilde det vel i een Henseende see bedre ud under Overgangstilstanden; men Usikkerheden i Brugen og Opfattelsen af de Tegne, man under denne vilde benytte, vilde dog være tilstede og medføre saadanne Ulemper, at det vilde blive en alt for dyr Priis, hvormed man kjøbte sig fri for de Misligheder, man befrygtede ved at gjøre Overgangen brat.

Nogle kunde da i Overgangstiden ville beholde een god Charakter for det Arbeide, der var udført tilfredsstillende, og een slet for det aldeles utilfredsstillende og saa lade alle Mellemtrinene ubetegne; herved vilde det da være nødvendigt, at al Sammenregning og Omflytning strax bortfaldt. Men de Tegne, som bibeholdtes, vilde da sikkerlig i langt høiere Grad end tidligere antage Charakteren af udvortes Løn og Straf; den enkelte gode Charakter vilde blive en særdeles Udmærkelse, som Barnet vilde

eftertragte med al den forføngelige Higen, hvormed Mennesket jager efter ethvert ydre Tegn, der hæver over Mængden; derimod vilde den enkelte flette Charakter blive en altfor haard Straf; og det at komme til at høre til den store Mængde, der laa mellem begge Yderlighederne og hverken fik det Ene eller det Andet, vilde blive betragtet som Noget, der ikke var meget bedre end at faae den bibeholdte flette Charakter. Skal der bruges Rangfølge og udvortes Adskillelse efter formeentlig Værdighed, da maa den hellere gjennemføres paa alle Trin end blot give Udmærkelse eller paasætte en Skamplet. Havde det hele Charaktervæsen kunnet virke fordærvelig, vilde ved denne Fremgangsmaade Overgangstilstanden virke endnu mere fordærvelig.

Derfor vilde vi dog hellere foretrække en tredie Overgangsmaade, som blot skulde bestaae i foreløbig at bibeholde een eneste af de tidligere flette Charakterer som „maadelig“; denne vilde da skulle gives i de Tilfælde, hvor der efter vort Forslag skulde anvendes en udtrykkelig Meddelelse til Forældre eller Bærger om, at Barnet i særdeles Grad havde forsømt at gjøre sin Pligt. Dog ville vi heller ikke anbefale denne Overgangstilstand; det vilde blive vanskeligt for Barnet saa vel som for Forældre og Bærger at forstaae den nye Betydning, der nu var lagt i det gamle Tegn; dette vilde blive en blot og bar Straf uden den dybere Betydning, der skulde ligge i hiin næiagtigere Meddelelse; og netop derved vilde det blive en saa meget desto haardere Straf. — Andre Overgangstilstande af denne Art kunne vi ikke forestille os, at Noget skulde kunde tænke paa at anvende; og af de her paaviste

Grunde vilde vi foretrække den umiddelbare Overgang for enhver af dem, som vi have omtalt.

Men man kunde ogsaa tænke paa at danne Overgangen paa en heel anden Maade, ved ikke at indføre det Nye i hele Skolen paa een Gang men i enkelte Klasser ad Gangen. I Virkeligheden have ogsaa nogle Skoler afskaffet Charaktererne for øverste (syvende) Klasse's Bedkommende og isteden derfor indført et fuldstændigt maanedligt Vidnesbyrd; herved er da ogsaa den maanedlige Omflytning falden bort i denne Klasse. Det er vel navnlig Minderne fra den tidligere Forfatning i vore Skoler, fra den Tid, da Afgangsexamen endnu ikke var henlagt til Skolen, der ere Skyld heri; disse samme Minder have jo ogsaa bevirket, at 7de Klasse i Henseende til Skolens udvortes Love og Tugt i Almindelighed er noget anderledes stillet end de andre Klasser, og dens Medlemmer i Korthed sagt behandles som mere vogne. Afskaffelsen af Charaktererne for denne Klasse's Bedkommende er da kun et Bidrag mere til denne Forstjæl; og skjønt denne Forstjæl vel ikke i sig selv kan siges altid at have heldige Virkninger, vilde det dog, naar den nu engang fandt Sted, ikke gjøre saa meget, om den blev forsøgt paa denne Maade. Men derimod vilde det vistnok være afgjort uheldigt, om denne Forstjæl, der af Disciplene selv kun betragtes som en Anerkjendelse og ligefrem Folge af, at de ere mere vogne, ogsaa blev udvidet til sjette Klasse, forsaavidt Charakterergivningen blev afskaffet der. I sjette Klasse ere Disciplene netop i den Alder, hvori de kunne have allermest Skade af at blive betragtede som vogne; og Charakterernes Afskaffelse her alene vilde kun blive betragtet,

som om Skolen anerkjendte, at de vare det. Saa vilde vi da hellere lade Forandringen begynde fra neden af; det vil slet ikke være vanskeligere, snarere mene vi endog, at det vilde være lettere at faae de Mindste til at arbejde uden Charakterens Spore end at faae de Største dertil; kan den mere levende Bevidsthed maaskee virke kraftigere hos de Sidstnævnte, saa er det igjen langt lettere for Læreren at virke paa de Første ved sin personlige Kraft; og vi vilde da ogsaa helst befrie Nogle aldeles for Charakterernes fordærvelige Indflydelse, saaledes som det vilde skee, naar man begyndte Afstæffelsen fra neden af og lod den rykke op med et vist Sæt, end lade det vare meget længe, inden noget Sæt kunde gaac Skolen heelt igjennem uden nogensteds at møde Charaktererne, hvilket jo vilde blive Tilfældet, om man begyndte fra oven af.

Men overhovedet troe vi, at den hele Ulighed, som vilde fremkomme mellem de forskjellige Klasser deels i Lærernes Forhold til Børnene og Underviisningen, deels i Arten af Meddelelsesmidlet mellem Skolen og Forældre eller Bærger, navnlig saadanne, som have flere Børn i Skolen i forskjellige Klasser, naar Charaktererne vare afstæffede i nogle Klasser men endnu ikke i andre, — denne Ulighed vilde virke hoist uheldig i mange Retninger. Deels vilde den virke skadelig paa Anvendelsen af den nye Fremgangsmaade, fordi Læreren ikke med fuld Kraft vilde kunne hengive sig til Brugen af det nye Middel og leve sig ind i Forholdene, som de vilde danne sig derved; deels vilde den for de Klassers Bedkommende, hvor Charaktererne endnu foreløbig bleve bibeholdte, gjøre disse til et besværligt Maskineri, der ingen Kraft og Betydning vilde have.

netop fordi man vidste, det sang paa sit sidste Vers; ingen Lærer vilde her være i Stand til at bruge det gamle Middel, som han havde brugt det før; det Hele vilde snart blive til et aldeles indholdsløst Skinværjen og som saadant virke afgjort skadelig. Man tænke sig blot, hvorledes det tilsidst vilde see ud med den ene eller de to Klasser, hvori Charaktererne endnu ikke vare affskaffede, fordi Luren endnu ikke var kommen til dem. Hvor meget Tiltalende en saadan Mellemtilstand end ved det første Diekast kan have for dem, der ere bange for enhver brat Overgang fra noget Gammelt og Tilvant til noget Nyt og Fremmed, saa troe vi dog, at endog disse ville give os Ret, naar de nærmere betænke alle de Misligheder, som her vilde knytte sig til en Overgangstilstand, og sige med os, at her bør Overgangen skee brat og umiddelbart; kun derved ville baade Lærere og Børn føle sig nødte til at gribe det Nye med den Kraft, som er fornøden, for at det skal faae sin sande Betydning og komme til virkelig kraftigt Liv.

Endnu til Slutningen blot Udtalelsen af, at den Fremgangsmaade, som her er foreslaaet til at træde isteden for Charaktergivningen, i det Væsentlige, maaskee i Get og Alt er den samme, som i flere Aar har været anvendt i Latin- og Realskolen paa Børnedamsveien ved Kjøbenhavn; ligeledes har denne Afhandling hentet flere Træk af sine Skildringer fra de „aarlige Meddelelser“ fra samme Skole „til Elevernes Forældre“.

Dg saa vare da hermed denne Sag anbefalet til alvorlige og samvittighedsfulde Skolemænds og Forældres omhyggelige

Overveielse. Det vilde vistnok være godt, om vore Skoler noget mere, end de i Almindelighed synes at gjøre, handlede i Bevidsthed om, at de ikke blot skal oplære men opdrage, ikke skal blot oplære men oplære saaledes, at Oplærelsen bliver Opdragelse. Ligeledes kunde det nok være muligt, at en Deel af de Klager, der saa hyppig føres over Skolen og Skolelivet og Lærervirksomheden, vilde falde bort, om Skolen var lidt mindre bange for at vedkjende sig Et og Andet af det, der kun alt for ofte afvises som overspændte og idealske Fordringer til menneskelige Væsener og menneskelige Indretninger.

Dønsje i Marts Maaned 1859.

Joranstaaende Afhandling, der giver en udtømmende Burdering af Charaktergivningen, seet fra den opdragende Skoles Standpunkt, indeholder en uafviselig Opfordring til at tage Sagen under alvorlig og afgjørende Overveielse.

Har den ærede Forfatter Ret i det **Væsentlige**, saa bliver Sagen i høi Grad nærgaaende for den Enkelte, der hylder den Anstuelse, hvoraf Charaktergivningen er et Foster. Enten maa det nægtes, at Forfatteren har Ret i det Væsentlige — og saa maa det dog vel være Pligt at sætte Alvor imod Alvor — eller ogsaa maa Vedkommende erklære, at hans Gjerning ikke staaer i den opdragende Skoles, men derimod i Materialismens Tjeneste. Har den ærede Forfatter Ret i det Væsentlige, saa kan Ingen være baade for og imod Charaktergivning, thi Sagen

bliver en Samvittighedsſag og kræver Bedkommende til Anſvar.

Hvor ſtor ogſaa den pædagogiske Indifferentiſme maatte være, ſaa ſtor kan den ikke være, at den lader et ſaa alvorligt Indlæg, ſom Hr. Lefolii har leveret, uændſet gaae forbi. Ogſaa for de ærede Forældre er der alvorlig Opfordring til at danne ſig en afgjørende Anſkuelse om denne Gjenſtand, da Forfatterens Anklage, at det hele beſkrevne System med Charakteergivningen modvirker Opdragelſens endelige Opgave, har en ſaa ſtor Vægt, at Ingen, hvem denne Opgaves Løsning er magtpaaliggende, kan høre derpaa med Ligegyldighed.

Er det af den ærede Forfatter ſkildrede System med Charakteergivningen i det Væſentlige ſaa fordærveligt eller ogſaa kun for en ſtor Deel ſaa fordærveligt for Underviisningens ideelle Diemed, ſom denne Afhandling paapeger, ſaa have de ærede Forældre i det endelige Anſvar, der paahviler dem med Henſyn til Opdragelſens Opgave, ikke alene en Ret men tillige en alvorlig Forpligtelse til at fordre en Forandring i det fulgte System.

Dersom den ærede Læſer ikke bringer det videre end til at give Forfatteren ſelv en Charakteer for hans Afhandling, ſaa kunde den ligesaa godt være uſkrevet og utrykt; dersom Afhandlingen ikke bidrager til at bringe Gjenſtanden for den til en Afgjørelſe, ſaa er Diemedet med den forfeilet.

Da den af mig oprettede Skole ligesfra ſin Stiftelse har opgivet Charakteergivningen og hvad dermed ſtaaer i Forbindelse og har ſøgt at naae Maalet ad en anden Vej, og da den ærede Forfatter ved de Forſlag, han ſtiller, ſpe-

cielt tager Hensyn til denne Skole, og har bekræftet og motiveret nogle af de Midler, der bringes til Anvendelse her ved Skolen, saa har jeg deri fundet en særlig Opfordring til at give et lille Supplement.

Den omtalte „Meddelelsesbog“ bruges ikke alene til hver anden Maaned at give en fælles Bedømmelse af Elevernes Flid, Fremgang og Opførsel, og ellers til, saa ofte der er Anledning, at give Forældrene Efterretning om Elevernes Maade at være paa, men benyttes ogsaa til, at hver Lærer ved Skoleaarets Slutning — i April — selvstændig og egenhændig udtaler sig om Elevens Standpunkt i hans Fag. Til yderligere Oplysning aftrykkes 3 Elevers aarlige Bedømmelser, saaledes som de have været givne her ved Skolen.

A er en Dreng i de lavere Klasser (8 Aar), B en Dreng i Mellemklasserne (14 Aar), og C en Pige, der udgik fra øverste Klasse (16 Aar).

A.

Dansk. Han læser nøiagtigt, men endnu ikke ganske flydende, og sine Vers siger han forstandigt, og han kan nu ogsaa ret ordentligt gjengive det Fortalte. Sin Rettskrivning udfører han omhyggeligt og i Reglen feilfrit.

a. . . .

Naturhistorie. Han følger Underviisningen med Interesse. Hvad der er gennemgaaet har han i det Hele opfattet, og han gjengiver det ret godt.

b. . . .

Geographi og Historie. Han opfatter godt og bevarer tro, ligesom han ogsaa forstandigt kan gjengive; navnlig fortæller han godt.

c. . . .

Tegning. A tager livlig Deel i Underviisningen og forstaaer og opfatter sin Tegning godt, men de lige Linier ville endnu ikke faae det nettede Udseende, som de burde have.

d

Bibelystorie. A er opmærksom og gjengiver ret godt det Fortalte.

e

Skrivning. Har i den senere Tid begyndt at gaae noget fremad i Skrivning med latinske Bogstaver, men mangler lidt No over sig til at holde Linien og til at holde sine Bøger frie for Smuds og Klatter.

f

Regning. A opfatter hurtigt, og regner langsomt, men sikkert. Sin Tabel kan han ret godt.

g

B.

Latin. B har aldeles ikke vundet nogen Sikkerhed i sine grammatiske Kundskaber, og hans Stile ere derfor meget daarlige; det gennemlæste Pensum af latinske Forfattere har han ikke tilstrækkelig forstaaet.

a

I Græsk er ikke Videt at indhente. Formlæren er ingenlunde godt nok lært, og det erhvervede Glosseforraad er ikke stort.

a

I Tydsk har han stadig viist Interesse. Han har let ved at forstaae tydsk Prosa, og hans Stile vise, at han har ret gode grammatiske Kundskaber.

a

Mathematisk. B's Kundskaber ere langt fra svarende til de Fordringer, man kan stille til ham; han er usikker og har ofte stor Vanskelighed ved at finde sig tilrette og anvende Formlerne.

b

Dan sk. Hans Læsning, ogsaa af Poesi, er flydende og forstandig og kan være ret livlig. Han opfatter hurtigt hvad han læser og har let ved at gjøre Rede for det, og det som oftest med Interesse og Forstand. Den Kredt, i hvilken hans Forestillinger bevæge sig, har et temmelig stort Omfang; men han er udsat for den Fare at lade sig nøie med en løselig og svævende Forestilling og jaaledes hurtigt blive færdig; viser det sig saa siden, at det ikke staaer til, faaer hanslet den Tro, at han har gjort, hvad han kan og at det altsaa ikke er hans Skyld, at det ikke er bedre. Hans Stile have været tilfredsstillende; de have vidnet om Flid og vist Bestræbelse efter at samle Stoffet og fremstille det i Orden og Sammenhæng. Rettskrivningen har vundet meget i Sikkerhed.

c

Geographi og Historie. Hans Kundskaber heri er i det Hele taget tilfredsstillende, men dersom det hele Skoleaar var blevet saa vel benyttet med Hensyn til disse Fag, som de sidste Maanedes, da vilde han have en større Sikkerhed og et bedre Overblik.

d

Frans k. Hans Udtale af de enkelte Ord er ret ordentlig, men i Oplæsning af længere Stykker savner han i høi Grad Afrundethed, saa at det bliver stødende og usammenhengende. Hans Oversættelse vidner vel som oftest om Flid og nogen Tænksomhed, men ofte røbe de enkelte Udtryk, han bruger, at Indholdet af det læste Stykke ikke staaer klart for Tanken, ligesom hans Flid ofte bestaaer i at syde med enkelte Hinesjer istedetfor med Omhu at gennemarbeide det Hele. Hans Oversættelse faaer derved ofte noget Svævende og Usikkert ved sig. Det der er gennemgaaet af Grammatiken har han ret vel opfattet og forstaaer ogsaa, naar hans Tanke ledes, at benytte det ret vel, men paa egen Haand falder det ham endnu temmelig vanskeligt og navnlig viser det sig i hans Stile, der i

det Hele ofte bære Præg af at være udførte temmelig hurtigt.

e

Skrivning. Skriver dansk og latinisk Skrift ret flydende og nogenlunde smukt uden Forfkrift.

f

Bibelhistorie. B viser megen Opmærksomhed og Interesse for Underviisningen og kan som oftest gjøre ret godt Rede for hvad der er gennemgaaet.

g

Naturhistorie. B har uden Vanskelighed opfattet det Gjennemgaaede; han tilfidesætter ofte Hovedpunkterne for at kaste sig ind paa vidtudstrakte Biting, han ikke er istand til at magte. Hans Svar robe altid Vist og Flid, men ikke den tilbørlige Estertanke.

h

C.

Engelsk. Hun kan forstaae og overjætte almindelig engelsk Prosa, ligesom hun ogsaa med temmelig Væthed og Nøiagtighed kan overjætte fra Dansk, men hun har ondt ved at have Ordene paa rede Haand, ligesom Stavningen endnu bestandig vedbliver at falde hende vanskelig. Hendes Udtale er god.

a

Dansk. Hendes Læsning er forstandig, men en vis Usikkerhed og Gensformighed i Tønen har hun ikke overvundet. Hun opfatter godt og livligt, hvad hun læser, og kan let og sikkert gjøre Rede for det. Hendes Stile vidne om, at hun kan give sig hen til sin Opgave og opfatte den med Tænksomhed; Sproget i dem er klart og naturligt; med Hensyn til Rettskrivningen kan der imidlertid endnu ikke sjældent træffes mærkelige Feil.

b

Religion. C glæder mig altid med en udeelt Opmærksomhed, gjengiver godt og fortæller gjerne meget nøiagtig hvad der er gennemgaaet.

c

Tegning. Opsfatter og forstaaer sine Tegninger godt, og udfører dem med Tænksomhed, Flid og Orden.

d....

Fransf. C kan med Lethed oversætte enhver ikke for vanskelig Forfatter og ogsaa temmelig nøiagtigt oversætte fra Dansk. Hendes Udtale er lidt haard og i Oplæsningen af længere Stykker viser der sig ofte ligesom en Uengstelighed for at tage fat paa Ordene, hvilket tidt bevirker, at hun læser ganske andre Ord end der staaer, og at Oplæsningen i det Hele kommer til at blive noget stødende. Hvad vi have læst af Grammatik staaer klart for hendes Bevidsthed, og de enkelte Regler har hun med Trostøb bevaret i Hukommelsen og veed ogsaa med Lethed og Sikkerhed at anvende dem i sine skriftlige Arbejder, der altid vidne om Tænksomhed og Flid. Orthographien er hendes svage Side.

e....

Tydsf. Hun læser og oversætter med Lethed tydsf Prosa og lettere Poesi, idet hun baade understøttes af ret sikke grammatiske Kundskaber og af en rigtig Takt for det Sproglige. Selv det fra Indholdets Side Vanskeligere kommer hun forholdsvis igennem med Lethed, netop fordi hun livligt følger med Indholdet af det Læste og altid beholder det staaende klart for Tanken. Hendes Udtale er god. Hun oversætter hurtigt og ret godt danske Prosastykker, selv noget vanskeligere, paa Tydsf, men nedskriver dog undertiden Feil, som maatte kunne fjernes ved bedre Eftertanke.

f....

Historie og Geographi. C har med særdeles Kjærlighed omfattet disse Discipliner; med Opmærksomhed har hun tilegnet sig det Meddeelte og gjengivet det med Liv og Selvstændighed.

g....

Haandarbeide. C syer og broderer smukt; især udmærker hendes couleuerte Arbeide sig ved en smuk jevn Syning og Orden.

h....

Regning. C har opfattet det gjennemgaaede Benjum forstandigt og har erhvervet sig en tilfredsstillende Færdighed i at behandle de i det daglige Liv forekommende Talsforhold. i

Naturlære. C har gjort tilfredsstillende Bekjendtskab med Naturens almindelige Love, og er istand til paa en forstandig Maade at eftervise dem i de daglige Phænomener og at udvide sine Kundskaber ved Læsning af populære naturvidenskabelige Skrifter. i

Det tør vel ansees som givet, at slige Meddelelser kunne give Forældrene en Lettelse med Hensyn til Bedømmelsen af Elevernes Standpunkt. At de have Mangler og i ringere og større Grad ikke svare til det, der tilsigtes, ligger jo i Forholdenes Bestaenighed. Saalænge vi javne Indretninger og Foranstaltninger, hvorved den pædagogiske Sands hos vordende Lærere vækkes og styrkes, saa at Skolen ved Hjælp af Erfaringen og den leilighedsvisse Paa-virten maa gjøre Alt selv, og saalænge en stor Deel af dem, der give sig af med Underviisningen, kun søge en midlertidig Beskjæftigelse eller Erhverv derved, kan det ikke undgaaes, at slige Meddelelser maae lide af væsentlige Mangler. Men, hvad værre er, ikke alene de aarlige Meddelelser lide af disse Mangler; men det, der gjør, at Bedømmelserne ere mangelfulde, medfører tilsvarende Mangler i den daglige Gjærning. Først naar Læreren behersker Underviisningsstoffet i dets Enkeltheder og kan udfille det Uvæsentlige fra det Væsentlige, først naar han har erhvervet sig det psykologiske Blik, der sætter ham istand til at bedømme saavel Eleven som sig selv i Belysning af den opdragende Skole, først naar han føler hele Bægten af det

Ansvar, der paahviler ham, og er bleven en pædagogisk tilregnelig Personlighed, vil han være istand til at forlade de almindelige Fjoflers Overdrev og istedetfor give en konkret og paalidelig Bedømmelse af de enkelte Elevers individuelle Væren, først da og i samme Forhold, som dette finder Sted, vil han have Lyst og Tid til at affatte de aarlige Bedømmelser i Overeensstemmelse med det, der tilsigtes. Skolens vedvarende Bestræbelse maa gaae ud paa at bringe saa Mange som muligt dertil, men maa vel endnu i lang Tid ofte nøies med et fromt Dufte.

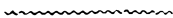
Spørges da nu overhovedet, om denne Skole efter de gjorte Erfaringer finder sig vel tjent med, at den har forladt den brugelige Charaktergivning og hvad dermed staaer i Forbindelse, om den, fri for pædagogiske Liebhaberier og Lyst til at søge det Aparate, med god Samvittighed kan opmuntre Andre til at gjøre noget Lignende: saa kan jeg kun give et fuldt bekræftende Svar. Jeg er bemyndiget til at erklære, at alle Skolens Medarbejdere ved de Erfaringer, de have gjort saavel med Hensyn til sig selv som til Bornene, ere bragte til at underskrive denne Bekræftelse, saa at jeg tør fremsætte det som Skolens Overbeviisning, at den ved at indføre den brugelige Charaktergivning vilde staae sig absolute Banskkeligheder med Hensyn til den Opgave, den opdragende Skole har at løse. De gjorte Erfaringer have for mig en saadan Vægt, at jeg maatte opgive min Virksomhed, dersom jeg skulde gjøre Brug af den sædvanlige Charaktergivning og hvad dermed staaer i Forbindelse.

Naar Underviisningen gjør Erhvervelsen af den muligt største Kundskabsmasse til Hovedopgave, uden at spørge om, paa hvad Maade og ved Anvendelsen af hvilke Midler

den erhverves, eller hvilken Indvirkning den har paa Elevens hele aandelige Liv og Tilværelse; naar Underviisningsstoffet vælges og begrændses efter andre Hensyn end dem, Dannelsen har at tage, altsaa uden Hensyn til Barnenaturen og Barnets Trang: saa tør det dog vel paastaaes, at saavel en saadan Underviisning staaer i Realismens Tjeneste som ogsaa alle de Midler, der anvendes for at bringe Eieven til for hvilkenjombhelst Priis at erhverve sig disse Kundskaber.

Netop fordi Faren for, at Børneskolen skal forfeile sin Opgave, er saa stor, turde der være al mulig Opfordring til at undersøge, om ikke Charaktergivningen er et af de Midler, Materialismen har ladet stemple til Skolebrug, om ikke ved Anvendelsen af dette Mittel ædlere Organer hos Barnet gvaales eller forqvales i deres spæde Spirer, og høiere Livsformaal krænkes. Tolv Aars Bane — fra 6—18 Aar — vil dog nok kunne bidrage til at gjøre det i høieste Grad vanskeligt for det unge Menneske at hæve sig med Energi paa et høiere Trin; de svagere og meget svækkede Aander staae vistnok Fare for ogsaa i deres fremtidige Liv at slaae sig til No i Materialismen, medens de flinke Hoveder ofte lande i Blajeertheden uden at ændse Idealerne. Der ere vistnok Mange, der med Bekymring og Ungstelse see paa de Phaenomener, der vise sig i Barneverdenen, og der vilde føle megen Taknemmelighed imod dem, der kunde give dem den Overbeviisning, at det er Spøgelse der sees, og at navnlig den Aand, der har bragt Charaktergivningen, og hvad dermed staaer i Forbindelse, ind i Skolen, er en barnevenlig Aand, der maa agtes og æres.

Schneekloth.

Faderen, Moderen, Bedstemoderen.

Af „Éducation des mères de famille“ par Aimé Martin,
oversat af cand. politiques S. Larpent.

F a d e r e n.

Det var ikke Clovis, det var Clotilde, som grundede det franske Rige; skion, beskeden og kristen opdrog hun Folket og Kongen ved Evangeliet; hun undervang Seierherrerne og de Overbundne.

(Etienne Jouy, de la morale appliquée à la politique.)

Den faderlige Myndighed er fra en Tyran bleven en Ven.

(Etienne Jouy, Discours à l'Académie française dans la discussion du prix Monthyon, année 1835.)

Man har opkafstet det Spørgsmaal, hvorfor vi ikke have kaldt Faderen til Hjælp ved Barnets Opdragelse. Bort Svar er ganske simpelt, at, under Sædernes nuværende Tilstand, er paa ganske faa Undtagelser nær Faderens Medvirken næsten umulig. Hvor skulde han faae Tid til at vaage over disse unge Sjæle? Har han ikke Pligter at opfylde, maa han ikke arbeide for at leve? Er han ikke Advocat, Dommer, Kjøbmand, Arbeider, Kunstner, Agerdyrker, og meer end alt Andet, er han ikke Statsborger? Hvorledes skulde der da midt i Forretningernes Larm, fra Dagens trængende Fordringer og hans ærgjerrige Stræben efter Lykke, blive Tid nok tilovers, til at han kunde give og hvert Dieblif gjentage for sine Born disse Belærelser, disse

Exempler, som ene kunne lede dem til Dyden? Det Bansteligste paa Jorden er ikke at gjøre det Gode, men at lære Andre det, og fremfor Alt at gjøre det elsket. Vil Manden gjøre Qvinden den Forret stridig, som hun har til Taalmodighed og Kjærlighedens Langmodighed. Bistnok er det herligt at Faderen har Indflydelse, naar den er god; men hvor sjeldne ere ikke de Tilfælde, hvor han kan virke af al Kraft; thi deels mangler han to Elementer, nemlig Tid og Villie, og deels er han ikke istand til at virke stadigt. Qvinden tilhører kun Familien, Manden tilhører baade Familien og Staten. Enhver ny Form af Bestyrelsen forandrer Faderens Pligter, giver hans Tanke en anden Retning og virker paa hans Anskuelse, der atter faae Indflydelse paa hans Handlinger.

I Verdens første Dage, paa Patriarchernes Tid s. Ex., laae de tre største Myndigheder i Samfundet i Faderens Haand; han var paa samme Tid Ypperstepræst, Dommer og Konge. Da Civilisationen gik fremad, tog man disse tre Myndigheder fra Faderen for at give dem til Loven. I Athen, Sparta og Rom var han nu kun Statsborger. Den faderlige Despotisme havde forandret sig uden at formildes. Disse smukke Typer udslettedes, Statsborgeren forjvandt: det var Lehnforholdet der fordrede denne Forandring. Faderen var nu hverken Dommer, Ypperstepræst eller Statsborger, han var Herre og Basal, de Svageres Herre, de Stærkeres Basal. Idet han vexelviis enten selv var undertrykt eller undertrykkede Andre, udstrakte han sit Tyranni over sin Familie, som han sønderlemmede og kappede og lod kun een Green blive tilbage paa Træet for at

den saameget lettere kunde flyde op til Himlen; den ældste Søn fik Alt, baade Formue og Gæsposter, Storhed og Titler; de andre Børn havde kun Balget mellem Elendighed eller denne anticiperede Død, man kalder Celibat. Saaledes vanslægtede Faderen under den feudale Despotisme. Vel havde altid Tyranniet styret Verden, men det var ikke meer, som paa Patriarchernes Tid, mildnet ved den faderlige Omhed. Det var et slavisk Tyranni, og Familien stræbte efter at individualisere sig i den Førstesødte, uden noget andet Maal for Dø, end det stolte Navn og Hovdingens Glands.

Saaledes er i Korthed den faderlige Myndigheds Historie paa Jorden. Enhver Tidsalder har sin Typus, som repræsenterer den; i de heroiske Dage Agamemnon og hans Datter, paa Patriarchernes Tid Abraham og hans Søn; i Frihedens Dage Brutus og Skafottet. Senere det staudige Offer: Abraham hæver ikke meer sin Døe paa Bjerget, Brutus tilhyster ikke meer sit Ansigt for sin Søns blodige Hoved, Sværdet er hørt op at ramme, men Faderen slaaer endnu: Ostracismen er trængt ind i Familien, og den Ubillighed, der ligger i den Ældstes Net, tilintetgjør med eet Slag Naturens to blideste Følelser: den sønlige Kjarlighed og den broderlige Omhed.

Og hvad gjøre Qvinderne i al denne Tid? De julle og græde og forstaae Intet af alle disse Troens og Politikkens Rædsler; deres omme Kjarlighed, deres hengivne Fædrelandskjærlighed ydmyger sig for Abraham og Brutus; Skafottet og Baalet er for dem kun hvad de i Virkeligheden ere: et Barbari! Hverken Religionen eller Fædrelandskjærligheden formaaer at skuffe dem og fra Hjertets

inderste Dyb stiger det ophøiede Raab, som en stor Digter har gjentaget: Gud vilde aldrig have paalagt en Moder dette Offer.

Montaigne har helliget et Capitel af sit udsødelige Bærk til den sørgelige Skildring af den faderlige Stræng-
hed paa hans Tid. Han dadler strængt de Fædre, som for at haandhæve deres Myndighed, følge deres Kjerlighed og, altid rede til at straffe, kun vise deres Brede. Det var en Rolle de paalagde sig selv, en stadig Comedie der blev opført i Familierne, hvis Formaal var at paabyde Agtelse, men hvis Virkning var at udtørre Hjertet. Under saadanne Omstændigheder er Faderen kun en hovmodig, opblæst Herre, som altid skjænder, en fortrædelig Olding, som hverken gjør sit Barn deelagtigt i sit Selskab, sin Skjæbne eller sine Fornøielser. Et voldsomt Forhold, lige byrdefuldt for Faderen og Barnet, da han kun skjænder Barnet gennem dets Dumheder og dette kun skjænder Faderen gennem hans Strænghed. Hvad kunde man vente sig af dette System af Hyfleri? Naturligviis intet Godt. Faderen bevarede sin Værdighed paa sin Lykkes Bekostning, han kunde ikke glæde sig ved sit Barns Jubel og Leg! Han saae ikke de første Tanker og Høielser der rørte sig i det; imellem dem var der intet inderligt Forhold, aldrig en af disse Samtaler, som vække Omhed og Sandheds-kjerlighed i de unge Sjæle. Istedetfor Kjerlighed fandt det kun Taushed, Tvang og Straf. Med Hensyn hertil fortæller Montaigne en rørende Historie om Marschal Montluc, som ikke har været uden Indflydelse paa at bringe Tidsalderen ud af dens barbariske Tankemaade.

„Marschal Montluc,“ siger han, „havde mistet sin Søn,

en tapper Adelsmand, som døde paa Den Madeira, og iblandt alle hans Sorger synes mig, den bitterste var den Miensøie og Hjertesorg, denne ulykkelige Fader sølte over aldrig at have meddeelt sig til ham, over at han for den faderlige Alvors Skyld havde forspildt den Glæde, ret at kjende og nyde Godt af sin Søn, og ogsaa den, at sige ham, hvor oprigtigt Venstreb han sølte for ham, og hvor stor Priis han satte paa hans Dyd." „Og denne stakkels Dreng, sagde han, har kun mødt Fortrædelighed og Foragt hos mig og har taget den Tro med sig, at jeg ikke har forstaaet at elske eller agte ham efter Fortjeneste. Hvem forbeholdt jeg at opdage denne besynderlige Kjærlighed, som jeg sølte for ham i mit Hjerte? Ham, som burde have kjendt al dens Glæde og Sødme? Jeg har piint og plaget mig selv for at bevare denne tomme Masse; og jeg har forspildt den Glæde at tale med ham og at kjende hans Sindelag, paa samme Tid som han kun kan have været meget koldt stemt mod mig, da han aldrig har seet Andet af mig end Haardhed, aldrig sølt Andet end min tyranniske Udfærd." Gives der Noget mere Sønderrivende end denne stakkels Faders Beklagelser, ikke over at have elsket sin Søn, men over ikke at have ladet ham vide, hvor høit han elskede ham! „En begrundet Klage," siger Montaigne videre; „thi der gives ingen Trøst saa blid over Tabet af vore Venner, som den, der ligger i at vide, at vi ikke have glemt Noget, vi havde at sige dem, og at vi have været fuldkommen aabne imod dem."

Nutildags er Alt anderledes; Despotismen er forsvunden af Familien som af Staten. Faderen hværken slaaer, forbander eller dræber meer; han sætter ikke sin Værdighed

i at skjule sin Omhed; han er sine Børns Beskytter og ikke deres Herre eller deres Bøddel. En Ting, der er værd at lægge Mærke til, er at, idet han mistede sin Magt som Tyran, har han ogsaa mistet Villien til at være det, og selv om den patriarchalske eller feudale Almagt blev givet ham igjen, vilde han dog nægte at gjøre Brug deraf. Den Magt, som fødes af Kjærlighed, giver Afsmag for al anden Magt. Man tænker omsider engang paa at gjøre disse stakkels smaae Skabninger lykkelige. Det synes som om de store Piinsler, gjennem hvilke vor Tidsalder er gaaet, har lært den at vi ikke burde lade vore Børn miste de enkelte i Sandhed lykkelige Diebliske, som ere tilstaaede os paa vor Vandring hernede.

Denne Tingenes Orden er god; og dog gives der dem, som netop heri ville finde et Tegns paa Tilbagegang og en virksom Grund til alle de Lidelser, som true os. Disse beklage Tabet af denne stærke Villie, af dette uindskrænkede Kongedømme, som herskede i Familiens Skjød og som indrettede det Nuværende efter det Forbigangne, idet det betegnede den Vel, Enhver burde følge, og paalagde Enhver sin Bestemmelse; et Kongedømme, sig de, hvis Fald har revet alle andre Kongedømmer med sig. Saaledes tale Despotismens Venner og udgive tykke Bøger om den faderlige Myndighed, i hvilke de forlange, at man skal gjengive denne Livet, og knytte hertil som en miraculeus Virkning Kongernes Ro og Nationernes Held.

Det er vel sandt, at man, idet man fratog Faderen hans Enevoldsmagt, har ødelagt en Tingenes Tilstand, en almindelig Orden, som havde en samlet Kraft. Det er vel ogsaa sandt, at denne Kraft endnu ikke er erstattet, og

at Samsundet synes sin Opløsning nær af Mangel paa Grundsætninger; men er det da ved Hjælp af Fortiden, at man haaber at kunne gjøre Nutiden om? J troe at besidde Fortiden, men jeg siger Eder, at den ikke tilhører Nogen, alene af den Grund at den er forbigangen. Selv om J decreterede den hebraiske, spartanske eller romerske Republik, om J indførte i Eders Lovbøger Pentateuchen og de 12 Tavlers Love, vilde J dog Intet have udrettet, hvis J ikke med det Samme vakte de Folk af Graven, hvis Hæder disse Institutioner have udgjort. Der gives Ideer, som døe med Nationerne, og som kun kunne leve op igjen med dem. J forlange disse Ideers Gjenoplivelse, forlanger da ogsaa de Dødes Opstandelse!

Men lader os glemme Fortiden, som til Lykke ikke kan leve op paa ny; lader os komme tilbage til Nutiden og lader os, uden at bekymre os om de Satirer, hvormed man overdænger os, slaae en Kjendsgjerning fast, der vel er værd at Moralisterne lægge Mærke til den, nemlig den Fred og Lykke i Familien, der er frembragt ved Formildelsen af den faderlige Strængthed. Man er lykkelig, fordi man elsker sine Børn høiere, fordi man lever mere hjemme, fordi man tager sig Livet lettere. Hvilket herligt Billede fremviser ikke denne nye Tilværelse! Diet aabner sig paa samme Tid som Hjertet. Hvad Skrækken berøvede os har Gudheden atter skjænket os. Betrygget ved et smilende Aasyn, ved Enighed i Huset har Barndommen taget sit Opving; den er glad i sin Ynde og Frihed, og man

seer nu de meest henrivende Familiescener, hvor man for kun saae oprørende Straffe og ubarmhertig Brede.

Faderen er Samsfundets Repræsentant i Huset, Moderen sørger kun for den indre Orden. Han bærer Omsorg for det offentlige Vel, hun bereder den huuslige Arnes daglige Glæder. Det er Faderen, som bestyrer Formuen og fortjener det daglige Brød; det er Moderen, som opdrager Børnens Hjerter i Kjærlighed til Gud og Næsten. Saaledes ere alle Faderens Forretninger, hvad enten han er Dyrighedsperion, Soldat, Arbejder eller Borger, udvortes og offentlige, hans Ledfagerindes derimod, hvad enten hun er Dronning eller Tjenestepige, indvortes og private. Naturen har selv villet det saaledes for Faderens Lykke og Børnens Sædeligheds Skyld.

Naar Moderens sømme Stemme, hendes Ynde og blide Blik gjennemtrænger Børnets Hjerter, kan Faderens mandige Røst, hans Alvor og strænge Blik bedre i vanskelige Tilfælde indgyde Respekt og tvinge til Lydighed, og hindre at Børnet bliver blødgjort i denne kjærlige Bugge, som redest for det i Moderens Arme og paa hendes Knæ.

Faderens Andeel i hans Børns Opdragelse skal da hverken være en Læren eller et Arbejde. Lad ham blot være en Mand af Charakter, lad ham opfylde sine Pligter som Menneſke og Borger, lad hans Handlinger altid stemme med hans Ord, og lad hans Ord altid udtrykke ædle Tanker, og han vil have gjort mere for sine Børn end Alverdens Bedanter vilde kunne gjøre. Samsfundet har henviist Børnens Belæring til Skolen; Naturen har hen-

viist Nationernes sædelige Opdragelse til Familien. Hver Dag, naar han kommer hjem, fortæller Faderen, hvad han har seet og hørt i Verden, sit Forhold til Arbeideren, dersom han er Herre, til Herren, dersom han er Arbejder, til Staten, dersom han er Embedsmand, til sit Bærk, sine Studier, dersom han er Kunstner eller Videnskabsmand. Da opstaaer der mellem Mand og Kone en kjærlig Udveksling af Tanker og Følelser, i hvilke de høieste Spørgsmaal i Moral og Politik blive behandlede leilighedsviis. Der afgjøres Landets Skjæbne, der dauner sig i en sød Inderlighed og under Hjertets Udgydelser Anstuelser for hele Livet. Hvilket herligt Middel er det ikke til at opklare Barnets Bevidsthed, til at gjøre ham til en retskaffen Mand, en Patriot, og til at have hans Sjæl til de to Lidenskaber, der hæftigst satte Ungdommen i Bevægelse: Kjærlighed til det Skønne og det Sande! Er det ikke en let Opdragelse, som dog Intet forandrer i de daglige Vaner, som intet Offer kræver, som ingen Omhu fordrer, og hvis levendegjørende Indflydelse dog kan mærkes saavel paa Faderen som Børnene. Og gives der vel nogen Fader, som vilde vove at rose Lasten eller endog blot en slet Handling, naar han veed, at ethvert af hans Ord, som opfanges af disse unge Sjæle, kan uddanne sig til en Mening og bestemme en Charakterudvikling. Betragt Cato under Sulla, Jeanne d'Arc under Carl den 7de, Bayard under Carl den 8de, Henrik af Navarra under Carl den 9de; hvorfra faae de den dydige Kraft, som river dem bort fra deres Tids skjændige Laster? Fra de simple Samtaler i deres Familie. „Hvis Du saa synes,“ siger Bayard til sin Fader, „vil jeg vælge Kriegerstanden,

da dine skjøne Fortællinger om den svundne Tids ædle Mænd have slaaet Rod i mit Hjerte." Denne gode Fader opdrog sin Søn med sin egen og sine Forfædres Historie, og aldrig udvikledes en skjønnere Sjæl, aldrig fremblomstrede ædlere Handlinger af skjønnere Fortællinger.

Men man maa ikke troe, at Faderens Indflydelse kun strækker sig over Sønerne. Det er af sine Brødre, hvis hun har nogen, det er fremfor Alt af sin Fader, at den unge Pige lærer at kjende det Kjons Forrettigheder, som er forskjelligt fra hendes, og i hvilket hun engang skal vælge sig en Mand. Dette Kjon er i Besiddelse af Magten; det stakkels Barn veed det alt, og hvor svag hun end er, tænker hun allerede paa at bemægtige sig denne Kraft eller at tæmme den. Hele hendes Forhold til Faderen lærer hende da Qvindens Afhængighed, men den kongelige Afhængighed, som lader sig tjene og lyde. I Alt, hvad hun behøver, tyer hun til ham, hun støtter sig til hans Arm, hviler sig ved hans Bryst, beder og kjærtegner ham, og hun behersker ham; man seer at hun har forstaaet sin Magt og sin Svaghed, og denne første Erfaring, som er gjort i Familien, vil være hende en Lære for hele Livet.

Hermed ender hvad vi have at sige om Faderens Indflydelse paa Børnens Opdragelse; al hans Underviisning bestaaer i Handlinger. Han bringer det borgerlige Samsunds Indflydelse ind under Huset's Tag; han skal ved positive Dyder næiere bestemme det Ideale og Exalterede i Moderens Bekering; han skal med eet Ord skaffe sine Børn denne rigelige Næring, der efter Saint Paul skal træde istedetfor Modermælken. Eders Hverv, I Fædre, er at fremtræde for Samsundet som Familierettighedernes Tals-

mand og for Familien som Repræsentant for Samsfundets Interesser. Stiller Eder aldrig alene hverken i det Ene eller det Andet og mindst i Eder selv. Tilhører Enhver for at tilhøre Alle, og Eders Hverv vil da være værdigt endt, naar I skænke Samsfundet et retskaffent Menneske og Landet en god Borger.

Om Moderfjærligheden.

Alle vore jordiste Tilboieligheder have deres Rod i Glæden, ene Moderfjærligheden fødes i Lidelse. „Tænk Eder,“ siger Plutarch, „en Qvindes Fornemmelser i Verdens første Dage, naar hun efter Fødselens Smerte saae sin Nyfødte ligge paa Jorden, besudlet med Blod og mere lig et lemlæstet Dyr end en levende Skabning. Uden Tvivl har hun maattet betragte det som et Onde Naturen havde befriet hende for; der var ingen synlig Ynde som drog hende hen til det; hendes Hjerte blev hverken bevæget ved tiltrækkende Former eller ved en blid Røst; og dog, skjøndt hun endnu var anstrængt af sin Lidelse og sit Arbeide, tager hun det i sine Arme, vadsker og kjærteguer det, indhyller det i sine Klæder og nærmer det til sin Barm, og uden at trættes offerer hun det Dag og Nat sin Omhu, medens hun til Gjen gjæld kun hoster Taarer og Skrig.“

Kuvel! Denne Kraft, som er mægtigere end Smerten og Bæmmelsen, denne Kraft, hvorover Plutarch med Rette

forbauses, er kun en dyrist Følelse, den Omhed en Kat føler for sine Killinger, et blindt Instinct, som findes hos Planten, Insectet, det firføddede Dyr, Fuglene saavel som hos Qvinden; hos Alle kun Naturens uroffelige Lov, Forplantningens Lov.

Den er det som i Planten tilbereder den Saft, som nærer Frøkernel, det Duun, som varmer det, de Skaller som dække det; den er det atter som udstyrer Kornet, eftersom det er bestemt til at færste Rod paa Bjergene eller i en Bæks rolige Vand.

Hos de mere fuldkomne Væsener kommer Videnskaben til, hvorved deres Magt bliver fordoblet og de hæves ud over det Instinctmæssige. Fuglen bygger sin Rede, før den veed, at den skal frembringe Noget, hvorfor den skal drage Omsoarg, den reder den med sine Duun, før den kjender sin spæde Ungel, den ligger paa sine Æg, med andre Ord, det virksomste Væsen forbliver flere Uger ubevægelig liggende paa en kold og ufølsom Skal, før den veed, at den indeslutter Væsener, der ligne den. Naar omsider Ungerne ere udflækkede, bringer den dem Næring, fjerner deres Fjender, synger, er urolig, glæder sig, er fortvivlet, og alle disse besværlige eller glædelige Anstrængelser forblive uden Belønning, ingen barnlig Omhed vil nogenfinde besvare denne moderlige Omhed. En skjøn Dag prøve Ungerne deres Vinger; den Dag kommer snart, da de tage Flugten og forsvinde i Skyerne. Dyrene have ingen Familie; de ere i Virkeligheden hverken Fædre, Mødre eller Slægtninge; de ere Naturens Arbeidere. — Uagtet saaledes de organiske Væsener fødes svage og uduelige, uagtet de fødes omringede af Fjender og, saa at siige, paa en Kampplads, fødes de

dog i Sikkerhed. Den moderlige Omhed dækker dem med sin Omhu og sin Hengivenhed. Som en aarvaagen Bagt vaager den ved enhver Bugge, ikke over Bevarelsen af et enkelt Individ, et Dyr, en Fugl, en Flue eller endog et Barn, men over Opfyldelsen af dette Naturens store Bærk, som vil at Alt skal døe, men Intet gaae til Grunde, at Alt skal fødes, men Intet være udødeligt. Lad saa end alle Væsners Trang, deres Bildhed og Udelæggelse være nok saa stor, lad Dødens Fordringer være nok saa store, Moderkjarligheden vil seire tilsidst og fornye Jorden. Ved dens Hjælp gjentager hver Plante sig i sit Frøcorn, hvert Insect sig i sit Æg, hvert Dyr sig i sin Ungel: den er paa samme Tid Kilden til Livet og Grændsen for Udelæggelsen.

En Kjendsgjerning, som det er værd at lægge Mærke til, er at Moderkjarligheden hos ethvert Dyr kun varer den Tid, der er nødvendig for Slægtens Bevaring; saasnart Ungerne ikke mere behøve deres Modre, forlade Modrene dem. Denne saa stærke, saa sømme, saa ophoiede Følelse fortaber sig paa engang i den fuldkomneste Eiggylldighed. Om Afteenen kjender Moderen ikke mere det Afkom, som hun om Morgenen vilde have forsvaret som en Rasende. Og denne Forandring, som ikke efterlader noget Savn eller nogen Grindring, foregaaer i det Dieblif, da en lang Bane og Erkjendtlighed skulde synes at maatte gjøre den umulig. Naar man betænker, at Harmonien her paa Jorden er afhængig af denne dobbelte Lov, af Kjarlighed og Eiggylldighed, forbauses man over ikke at see den bemærket nogetsteds. Betænk kun, hvilken ny Magt, der vilde stables paa Jorden ved Dyrenes stedsevarende

Kjærlighed, hvilken Kraft deres udryddende Instinct vilde faae derved. Høstes et Krigsraab vilde tyve Generationer reise sig om et eneste Hundyr, Familierne blive Hære, og alle disse Hære vilde kun arbejde paa at edelægge. For at forhindre denne Udelæggelse, for at oprette Ligevægt mellem Livet og Døden, er Ligeegyldigheden tilstrækkelig med en eneste Undtagelse, og denne Undtagelse hviler i Qvindens Hjerte. Ikkun der er Moderkjærligheden en varig Følelse, fordi den er sædelig. Den er beslægtet med det Uendelige, og saaledes frembringer den Familien, Nationerne og Menneskeslægten.

Den sande Moderkjærlighed, den mennekelige Kjærlighed, begynder altjaa der, hvor Dyrets Instinct horer op. I Sandhed, det er ikke vor Hensigt at kaste Brag paa den materielle Omhu, der skjænkes Barndommen; men det er nødvendigt at Qvinderne faae at vide, at den alene ikke er tilstrækkelig, og hvorledes skulde de faae det at vide, naar Ingen vover at sige dem det? Først da ville de blive Modre efter Naturens sædelige Lov, naar de arbejde paa at udvikle deres Børns Sjæl. Deres Hverv paa Jorden er ikke at frembringe et tobenet, forstandigt Væsen; Verden forlanger af dem et fuldkomment Menneske, et Menneske, hvis Videnskaber alle ere beslægtede med det Skønne og det Uendelige, som kan vælge sin Vedsager, inspirere sine Børn og, om det gjøres nødigt, døe for Dyden. Saaledes har Qvinden en dobbelt Pligt, ligesom Mennesket har en dobbelt Fødsel: at fødes til Livet er kun at fødes til Glæde eller Smerte, at fødes til Kjærlighed til Gud og Mennesker, det er i Sandhed at fødes, og denne vor anden Fødsel, den skulder vor Moder os,

derjom hun vil nyde en anden Lykke end den at see os aande og fordoie, den Lykke som Shakespeare udtrykker saa rigtigt, naar han lader Coriolans Moder sige: „Jeg folte mindre Glæde ved hans, Fødsel, end den Dag jeg saae ham udøve en mandig Handling.“

Det er smukt at finde, som Plutarch, i Sønnens Hjerte Spiren til hans Moders Glæde over ham: „Hvad der bragte ham til at elske Vren,“ siger han, da han taler om Coriolan, „var den Glæde, han saae sin Moder føle derover.“ Disse to Sjæle havde forstaaet hinanden til Held for Fædrelandet og Menneskeslægten.

Bedstemoderen.

De Qvinder, der rigtigt forstaae deres Rettigheder og Pligter som Familienødre, have i Sandhed ingen Grund til at beklage sig over deres Skjæbne. Derjom der findes Ulighed i de Midler til Lykke, der ere tilstaaede de to Kjøen, er det til Gavn for Qvinderne.

(Md. Sirey, la mère de famille T. I. p. 123).

Den Moder, der lever i sine Børn og Børnebørn, bar i Menneskeslægten den Forret ikke at kjende den Sorg at blive gammel.

(ib. p. 133).

Qvindernes Opdragelse skeer ad Forstandens Bei; det er ad Hjertets Bei, den burde skee; thi Qvinderne forstaae kun det rigtigt som Hjertet lærer dem. Derfra stamme store Dyder og store Bildfarelser. Derjom man oplyste

Hjertet, vilde kun Dyderne blive tilbage: istedetfor Qvinder vilde vi have Engle.

Det er i Virkeligheden denne Feil i Opdragelsen, man maa tilskrive Qvindens største Ulykker. Den moderlige Omhed, for Exempel, er fuld af Stuffelser, hvis eneste Kilde er den kolde Egentjærlighed, og som man dog søger at faste over paa Kjærligheden. Oplys denne stakkels Moders Sjæl, og af selve denne Følelse, som sønderriver hendes Hjerter, vil hendes høieste Glæde udfolde sig.

En Qvinde bliver ældre, den Hyldest hun før var Gjenstand for hører op; men hun har Børn, som hun pleier og opdrager, og hendes Sjæl fryder sig ved disse unge Hjerters Begeistring, der fødes for at elste hende. Imidlertid kommer ifølge Naturens Orden den Tid, da, efter Skriftens Ord, Børnene skulle forlade deres Moder, den unge Mand for at modtage sin Hustru, den unge Pige for at modtage sin Mand. Den moderlige Nede er ikke længer stor nok; Fuglene flyve bort, Yngelen adspredes, Ornen søger andre Klipper, Duen andet Lov, Alle en anden Gjenstand for deres Kjærlighed. Da er det den stakkels Moder gribes af en bejnderlig Smerte, hun seer sit Hverv endt, seer sin Forladthed, sin tomme Fremtid, og hun veed ikke, hvad hun skal gjøre mere i Livet. Bieselig det er en dyb Smerte, skjøndt den endnu ikke har faaet noget Navn af Sædelærerne. Denne Følelse, som fortærer hende, og som intet Navn har, denne Følelse, som bedrøver hende, naar hun seer sin Datter lykkelig, uden at hun har skabt hendes Lykke, kan ikke være Ekinsyge, kan ikke være Egentjærlighed, ikke engang Beklagelse over den sundne lykkelige Tid, og dog opdager man deri Spor af

alt dette. Paris's Salonner gjenlyde endnu af Historien om Md. de B., en from og christenfhjærlig Kone, der, skjøndt ikke længer ung, dog endnu glimrede ved sin Ynde og Anstand, og som indmurede sig i et Kloster for ikke at være Vidne til sine to Døttres Lykke, hvis Opdragelse hun selv med Omhu havde vaaget over. „Hvad staaer nu tilbage for mig,“ sagde hun, „Fremmede berøbe mig mine Døttres Kjærlighed! tyve Mars Opoffrelse og Omhed udslettes af nogle Diebliffes Beruselse; jeg staaer ene tilbage, mine Børn glemme mig, Verden leer af mine Lidelser, og jeg vover end ikke at udspørge mig selv; mine Følelser forfærde mig, de ligne Misundelse; skulde jeg da være skinsyg paa mine Døttres Hjerte?“ Et sørgeligt Spørgsmaal, som næsten alle Mødre kunne gjøre sig selv i det Dieblif, en Egteskælle kommer for at skille dem fra deres Barn. Lad de ligegyldige Sjæle anklage Naturen for en Unaturlighed, hvortil Grunden alene ligger i vor slette Opdragelse. Vi have betegnet Ondet, vi maae søge Midlet derimod. Ondet ligger i at troe, at Moderens Hverv er endt, naar en Fremmed paatager sig Omsorgen for hendes Datter; Midlet er, at klare Bedstemoderens sande Hverv, al den Glæde hun kan udbrede, alt det Gode hun kan virke.

Det er kun altfor sandt, at Egteskabet svækker, i det mindste tilsyneladende, de saa kjære Baand, der for stedse forene Moder og Datter. Men hvorledes skulde det kunne være anderledes? Stakkels Mødre! For I anklage Naturen, fat da Mod til at spørge Eder selv, hvad I have gjort for at forberede en saa fuldstændig Omvæltning i denne svage Skabnings Tilværelse! Endnu igaar var det et frygtsoomt Barn, som levede af Moderens Tante;

idag er det en Kvinde som skjænker Lykken, og hvis Luner forgudes af Kjærligheden. Den unge Pige adlød, den unge Kone befaler; og J forundre Eder over, at, i denne hurtige Overgang fra Ustyldighed til Belyst, fra Ydmyghed til Herredomme, Fjersængeligheden, Sandsernes Veruselse, Stoltheden og meer end Alt Kjærligheden har søvet sin Indstyldelse. — Men dette Unde, som J begræde, og som det havde været saa let at forebygge, er kun en flygtig Opbruusning. Snart vil Moderen finde sin Datter igjen; ligegyldigt er det om hun gjenfinder hende som lykkelig eller ulykkelig; hun vil gjenfinde hende for at trøste, opluse og elske hende: at trøste og at elske er for Moderens Hjerte at leve. — Saaledes bliver da Moderen, langt fra at forvandles til et unyttigt, ligegyldigt Væsen efter sine Børns Uegteskab, sin nye Families Skytsengel. Uvidende om den Unde, hun endnu er i Besiddelse af, fri for Bekymringer for sit Huus, uden Forpligtelser ligesom for Verden og dens Fjersængelighed staaer hun nu omringet af sine egne, som hun beriger med sin Erfarings Skatte. Hun ene kjender denne opoffrende, yndesfulde Opmærksomhed, som forudsæer Alt; hun ene eier denne Godhed, som Intet formaaer at udtømme, og denne ubegrændsede fine Følelse, som søger sin Næring i Kjærligheden, og som formaaer at forstaae eller gjætte enhver Smerte. See hende ved hendes Datters Side i den første Tid af dennes Evangereskab, hvor hun forudsæer alle de Tilfælde, som true hende, hendes Ildbefindende, hendes Vammelser! Hvormegen om Fortrolighed, hvormegen blid Trøst har hun ikke paa rede Haand? Hvor omhyggeligt veed hun ikke at gjætte det rette Dicitil til at yde Pleie? Endelig komme de første

Smertes, som bringe den unge Mand til at flygte men fængsle Moderen til Datterens Leie. Der er rigtignok der en anden Kone, som venter paa den Nyfodte og vender og dreier ham med Eiegyldighed: det er en Oppasserse, som udøver sit Haandværk. Men Bedstemoderen, med hvilken Henrykkelse modtager hun ikke den ustyldige Skabning! hvor hun sluger den med sit Blik, hvor hun varmer den med sin Kjærlighed! O! hun er dobbelt Moder, hun føler sig atter ung og nyder atter Moderglæden! See hvor hun er rørt og dirrer af Trævlhed; hun beundrer Barnets Søv, forstaaer dets mindste Klynken, kan forudsee alle dets Fornødenheder og gjætte alle dets Tilbøieligheder. Den unge Kone, udmattet og lidende, vover neppe at røre ved denne spæde Skabning; men naar Bedstemoderen rejser sig og straalende af Glæde nærmer Barnet til Moderens Bryst og efter at have lagt det ved denne Livets Kilde, fører den af Frygt, Omhed og Stolthed omtumlede Hgtefælle tilbage til Lidelsens Leie; naar hun da, smuk i sin Glæde midt i denne vidunderlig deilige Gruppe og i sin fulde Følelse som Moder, der nu er bleven dobbelt saa stor, udbreder sin rige Betsignelse over disse tre Bæsenes, o! da ere alle Smertes glemte, og som i Verdens første Dage trives og formeres Familien for Guds Naasyn. Derpaa kommer den physiske Pleie, der er nødvendig for Moderens Sundhed og for Barnets Liv, et Hverv fuld af Klogskab og Opoffrelse, som kræver en lang Erfaring og en stor Kjærlighed i Forbindelse med en fuldkommen Taalmodighed, som en ung Kone kun er i Stand til at lære af sin Moder.

Der er for Exempel ingen Kone, uden at hun jo ved

sit Barns Bugge uophørligt er Gjenstand for Ængstelse. Det ubetydeligste Tilfælde giver hende Feber, det svageste Skrig forfærder hende; hør hende fortælle sine beklagelige Historier, og i sin levende Ængstelse udmatter hun sig uden at skaffe sig selv Trost eller gavne sit Barn. Saaledes bærer Bedstemoderen sig ikke ad: Hun bliver mindre forstrækket, fordi hun har mere Erfaring; hun kjender desuden Symptomerne, hun har hemmelige Midler til at stille dem; hun er taalmodig, hun forstaaer at vente, og det er en Kjendsgjerning, som er værd at lægge Mærke til, at i alle Børnesygdomme lægger Naturen mere Beslag paa vor Taalmodighed end paa vore Lægemidler. Barndommens sande Læge er Taalmodighed og Langmodighed.

Lader os anføre endnu et Exempel. Det hændes undertiden, at de Smerter, der ere forbundne med Opamningen, affrække den unge Moder fra at give Bryst. Man troer at stille Barnets Hunger ved at give det at drikke; naar det er halv mæt, tager man det igjen, og det er vel nu mindre ivrigt efter at gribe Brystet, men Smerterne blive kun desto større. Her er Bedstemoderens Erfaring en kraftig Støtte: Hun lærer sin Datter, at Mælken er Konernes værste Fjende, at de kunstige Midler, der ere opfundne for at tømme Brystet, ere utilstrækkelige og farlige, og at de ejterlade Spirer til uophørlige Lidelser; hun fortæller hende, at Mælken piner Moderen for at nøde hende til ofte at give Bryst, og at Barnets Fordeelse er hurtig for at nøde det til hyppigt at søge ny Mæring. Ligger ikke deri en vidunderlig Harmoni, at Barnets Trang er nødvendig for

Moderens Sundhed, og denne atter betinger, at Barnet kan trives. Hun viser hende endelig den Lykke, man føler ved at opfylde sine Pligter; og af alle disse Læreregler bliver Resultatet en stor Lære, at Erfaringen saavel som Dyden stedse fører os tilbage til det Naturlige.

Dette er Bedstemoderens næsten guddommelige Hverv. Det er for at opfylde dette Hverv, at Gud har begavet Qvinden i hendes Livs Aften med saameget Mod og Følsomhed. Ligesaa ulykkelig som den Qvinde er, der, efter at have mistet sin Ungdoms Friskhed, overlæstet med Pynt jager efter den tomme Hyldest, der ikke mere tilbydes hende, ligesaa fortryllende og yndig synes hun os, naar hun staaer omringet af sine Børn og Børnebørn. Saaledes bliver da Qvinden paa 40 til 50 Aar, langt fra at visne hen i sorgelig Forladthed, meget mere Sjælen i et nyt Samfund; hun har fun Grund til at beklage sig over Et, nemlig det, ikke at kunne mangfoldiggjøre sig nok. Jo flere Børn hun har, desto skønnere er hendes Liv. Enhver ung Huusholdning gjør Fordring paa hende og sætter sin største Glæde i at have hende i sin Midte; thi overalt hvorhen hun styrer sine Skridt, drage den moralske Kraft og den blide Drost med som troe Ledjagere. Saaledes finde de Familier, der blive Naturens Love troe, i sig selv deres Glæde, Hæder, Belæring og Støtte. Det Gue følger af det Andet i den moralske som i den physiske Verden, og Bedstemoderen er ikke alene Barndommens Glæde men ogsaa dens levende Stjerne; hendes Bærk er det, at Døttrene komme til at ligne deres Moder, og at Sønerne, naar de gifte sig, medbringe til deres Hjem de Døder, som de have seet blomstre i det fædrene Hjem.

Da den udødelige Richardson fandt paa at fremstille den ideale Kvinde i Henriette Biron's Charakter gav han hende Madam Sferley, hendes Bedstemoder, til Opdragerinde, idet han leilighedsviis bemærkede, at Miss Biron's Moder, som var død, havde været en fortræffelig Kone. Dette beundringsværdige Geni vilde derved give os at forstaae, at Bedstemoderen er en anden Moder, og at hendes levendegjørende Indflydelse kan udstrække sig over de paafølgende Generationer. Og med Hensyn hertil erindrer jeg at have hørt Mad. Campan sige, at af alle de unge Piger, der vare betroede til hendes Omhu, var Ingen saa vel opdraget som En, der havde sin Bedstemoder at takke derfor. Dette vil ikke sige, at dette elskværdige Barn, som neppe var 11 Aar gammel, var godt oplært; hun kunde neppe læse og skrive; men det, hvorved hun gjorde sig bemærket, var en søm Kjærlighed, Orden, Ydmyghed, den meest opmærksomme Lydighed og den Blidhed, som om den end ikke er Kvindens første Dyd, dog maaskee er det virksomste Middel til hendes Lykke. Det er i Sandhed ikke vor Hensigt at urgere, at Bedstemoderens Opdragelse er bedre end Moderens, men ifkun det, at Bedstemoderen kan inspirere og lede Moderen i alle de Tilfælde, hvor hendes Omsorg gjøres nødvendig, denne hemrivende Omsorg, som afværger Farer og fører til Dyden ad Glædens og Gjemplet's Vej, denne yndige Omsorg, som alle Qvinder kjende, og hvis søde Hemmelighed det ikke er givet nogen Mand at fatte. Vi ville ikke gaae i Enkelthederne med Hensyn til denne Deel af Opdragelsen. J. J. Rousseau har udtømt den; men hvad vi aldrig blive trætte af at gjentage er, at en Qvindes, en Moders Hjerte er det stærkeste,

det meest uegennyttige, det meest brændende paa Jorden; det er i Stand til at taale Alt undtagen det, at see sig bragt til Afsmagt og Glemsel, Alt undtagen Forladthed og Ligeegyldighed.

Af Alt dette kan sluttes 2 Ting. For det Første, at Qvinderne kun da ere ulykkelige ved at ælde, naar de mislykkende deres dobbelte Hverv som Moder og Bedstemoder; for det Andet, at Samfundet, der nu er forrykket i sit Underste, kun kan reise sig igjen gjennem Familien, og at Familien selv kun kan faae moralsk Kraft gjennem den moderlige Indflydelse.

Hvorned maa det begyndes?

At man, naar det i Sandhed skal lykkes En at føre et Menneske hen til et bestemt Sted, først og fremmest maa passe paa at finde ham der, hvor han er, og begynde der.

Dette er Hemmeligheden i al Hjælpekunst. Enhver, der ikke kan det, han er selv i en Indbildning, naar han mener at kunne hjælpe en Anden. For i Sandhed at kunne hjælpe en Anden, maa jeg forstaae mere end han — men dog vel først og fremmest forstaae det, han forstaaer. Naar jeg ikke gjør det, saa hjælper min Mereförstaaen ham slet ikke. Vil jeg alligevel gjøre min Mereförstaaen gjældende, saa er det, fordi jeg er forsængelig.

eller stolt, saa at jeg i Grunden istedetfor at gavne ham egentligen vil beundres af ham. Men al sand Hjælp begynder med en Ydmygelse; Hjælperen maa først ydmyge sig under den, han vil hjælpe, og herved forstaae, at det at hjælpe er ikke det at beherske, men det at tjene, at det at hjælpe ikke er at være den Hersejygeste men den Taalmodigste, at det at hjælpe er Billighed til indtil videre at finde sig i at have Uret, og i ikke at forstaae hvad den Anden forstaaer. — — — — —

Kan Du gjøre det, kan Du ganske usiagtigt finde det Sted, hvor den Anden er, og begynder der, saa kan Du maaskee have Held til at føre ham hen til det Sted, hvor Du er.

Thi det at være Lærer, det er ikke at sige: jaadan er det, ei heller er det at give Lectie for o. desl., nei, det at være Lærer er i Sandhed at være den Lærende. Underviisningen begynder med, at Du, Læreren, lærer af den Lærende, sætter Dig ind i hvad han har forstaaet, og hvordan han har forstaaet det, hvis Du før ikke har forstaaet det, ligejoms lader ham overhøre Dig, at han kan være sikker paa at Du kan det: dette er Indledningen, saa kan der begyndes i en anden Forstand.

(S. Kierkegaard: Synspunkter for min
Forfattervirksomhed, S. 20 & 22.)

Skizzer.

5. Et lille Valdnøddetræ.

Af Alt, hvad der er i min lille Have, har Intet gjort mig mere Glæde eller været mig til større Gavn end et lille Valdnøddetræ. Jeg har selv for over 30 Aar siden lagt Nødden til det i Jorden og i al den Tid med stor Omhyggelighed fredet om det. Saa vidt jeg veed, er dette Træ det første, jeg selv har opelsket, og jeg mindes tidt og gjerne Anledningen dertil.

Den Tid, i hvilken Spanstrøret anvendtes langt hyppigere og paa en langt eftertryffeliger Maade end nu, staaer vistnok endnu i Manges Grindring. Straffe, som nu ere sjeldne, hørte jo i hiin Tid paa mange Steder til Dagens Orden. Det kan være tvivlsomt, om der ved den hyppige Brug af Stoffen tilveiebragtes en virkelig Forbedring og en bedre Disciplin, derimod er det utvivlsomt, at der ved den brugelige Afstraffelse i Kammeraters eller Sødskendes Paasyn tilveiebragtes en Afhærdelse mod og Uigegyldighed for physiske Smerter, en Forstøffethed, som Ungdommen nu sjeldent jeer Mage til, og det selv hos ellers velartede Dreng. Man jatte ved slige Leiligheder sin Stolthed i at vise spartanske Dyder.

Uagtet al den Kjærlighed og Agtelse jeg bar for min Lærer, hørte jeg ogsaa til de „uforbederlige Knegte“. Jeg

var omtrent 14 Aar gammel, da jeg atter engang, som saa ofte før, skulde alvorligt føle, fordi jeg ikke havde villet høre. Alle Forberedelser vare allerede trufne og jeg var i den sædvanlige forstøffede Stemning til at modtage Straffen i Klassens Paasyn, da Læreren pludselig lagde Stoffen bort og bad mig følge sig. Han førte mig ind i sit Arbejdsværelse. Da jeg nu saaledes stod ene overfor ham, følte jeg mig langt mindre modig, og da han begyndte at tale til mig i en mild og hjærlig Tone, da hans Stemme og Ansigt udtrykte den Smerte, han følte over min Forstøffethed og Ulydighed, da var det aldeles forbi med min paatagne Hæsthed, og jeg gjorde hvad jeg aldrig havde gjort: jeg bad af et sønderknuust Hjerte om Tilgivelse og lovede Bedring med et oprigtigt, angerfuldt Sind. Med hjærlige Ord gav han mig sin Tilgivelse, alvorlig og indtrængende gjorde han mig opmærksom paa, at mit Løfte burde være mig helligt; med en Glæde, der fremkaldte hidtil ukjendte Følelser hos mig, ønskede han mig til Lykke med min Beslutning.

Og da han sagde mig Farvel, gav han mig, vistnok selv betagen af Glæde, nogle Baldnødder. „Plant og opelsk Dig et Træ af dem, min Dreng, og hver Gang Du pleier Træet, kom saa denne Time og Dit Løfte ihu.“ vare de Ord, med hvilke han fritog mig for Underviisningen for Resten af Dagen. Og jeg gjorde som han sagde, og hver Gang mit Die faldt paa den unge Plante, fik Kjærligheden større Herredømme over mig; hvad ingen Straf havde formaaet at udrette, det formaaede dette lille Træ. Og Træet førte jeg med mig, og da jeg selv blev Lærer og selv blev Fader, da bar dette Træ sine første modne Frug-

ter, og hvor tidt og gjerne har jeg siden uddeelt af dem, og jeg troer med Velsignelse. Jeg har en saadan Tro til mit lille Træes Frugter, at jeg føler mig meget ilde, naar det ingen Frugter bærer, og at jeg af Hjertet ønsker ethvert Hjem og enhver Skole et saadant lille Træ.

6. En Skoutour.

Af alle Skoler er dog Erfaringens den bedste; hvad der læres ad denne Vej paavirker os jo ganske anderledes eftertrykkeligt, end hvad der ene læres igjennem Ordet. Det Resultat, Barnet selv finder, har langt større Betydning for det, end det færdige Resultat, vi paanøde det.

Du tager i Skoven med dine Børn for at plukke Rødder; hvilken Glæde vækker ikke Efterretningen, at Du tager med. Hvilken Søgen og Travlhed udvikler der sig ikke, naar Skoven naaes. Du selv holder Dig med din lange Røddehage paa den ydre Sydside, thi din Erfaring i at plukke Rødder siger Dig, at de paa den Tid ikke kunne være modne i Skyggen. Men dine livfulde Børn holde ikke ud ved Siden af Dig; det fylder dem ikke nok i Posen. Da den Første, der har søgt sin Lykke længere inde i Skoven, raaber: „Hvor her sidder fuldt!“ jaa ile de Alle afsted. Med Begjærlighed rive de Alt af, hvad deres Dine kunne naae. Bliver Du vel vred over, at Du snart staaer ganske ene, befaler Du dem, at de skulle komme tilbage? Ingenlunde, Du lader dem have deres Villie, thi Du tænker som jaa: de blive nok flogere, og det om kort Tid. Naar der nu gjøres en Pause og Kjørerne prøves, saa finde

Børnene, at Du har været heldigst, at dine Nodder ere jaa deilig brune og Kjærnen i dem saa sød, medens næsten alle deres Nodder ere umodne og Kjærnen vandet. Naar der nu atter tages fat paa den afbrudte Gjerning, mon jaa ikke alle med Dig ville søge Solsiden? Og naar I nu endelig gaae hjem, uden at der har været en eneste Disjonans, saa storkes alle Drengene gemyttlig omkring Dig, hver vil gaae ved din Side, thi Lilliden har ubevidst gjort et Skridt fremad og nærmere til Dig. Vil der vel findes et eneste Barn, der utilfreds vil sige: „Det var ogsaa en Skam, at vi ikke fik Lov at plukke inde i Skoven;“ nei, Alle ville vistnok bede Dig om, atter at gaae med dem, naar de mange Nodder i Skovens Skygge kunne være modne.

Lykkelige ere de Børn, der tidt kunne faae en saadan Skovtour.

7. Det unge Herskab.

Jeg havde da endelig naaet Maalet for mine Ønsker og Urgjerrighed, jeg var bleven fast ansat Skolelærer paa Landet. Hvor glad var jeg ikke imellem den store Børneskole, der nu lyttede til min Røst og lystrede mit Bud; med hvilke behagelige Følelser kunde jeg nu indrette mig i min Embedsbolig. Vel var der endnu adskillige Mangler, der skulde afhjælpes, men naar man nylig har fyldt sit 21de Aar, jaa forstyrres man ikke let af slige Smaating, der under andre Forhold vel nok kunde være til Besvær. Desforuden gaves der Nydelser, foruden de i Skoleplanen opførte, der rigeligen holdt mig skadesløs for Afjævnet af

adskillige reglementerede. Det vilde føre forvidt, naar jeg skulde opregne alle de uventede Glæder jeg nød eller naar jeg vilde prøve paa at udmale hvor godt det gjorde mig, naar jeg om Aftenen med min lange Pibe stod udenfor Døren, hvor Beien til de fleste Bymarker førte forbi, og saa de hjemdragende Piger og Karle, Unge og Gamle, toge til Kaffjetten eller neiede til Ure for derved nye Skolelærer.

Det er vel naturligt, at den gode Mening, jeg medbragte om mig selv, derved ikke blev forringet, og havde jeg end ikke Herkuleskræfter, jaa fattedes det sandelig ikke paa Herkulesmodet.

Jeg fandt naturligtvis Skolen meget forsømt og tog da fat med stor Lyst og Ifterhed. Men der er jo ingen Rojer uden Torne. Saaledes vare der ogsaa nu mellem den store Børneskole Skole, som jeg aldeles ikke kunde komme nogen Bei med, uagtet jeg anvendte alle Midler, hvorved en nedarvet Praxis pleier at styrke Underviisningen, den svage Billie og det daarlige Memme: jeg formanede, jeg skjændte, ja sommetider var jeg nær ved at bande, jeg jatte i Skammekrogen, jeg brugte Haand og Stof paa alle mulige Maader. Og dog slog det som oftest Klif. Vare disse Drengene ikke havde været i Skolen, jaa havde jeg været det lykkeligste Menneske paa Jorden.

Jeg fik da snart Ord for at være en dygtig Skolemester, og Følgen blev, at jeg af Herremanden fik det Paa-læg, at læse nogle Timer med „det unge Herskab“ — en Dreng paa 13 Aar. Det var for mig ikke alene en stor Ure, men medførte en velkommen Indtægt til at afbetale min Gjeld, thi Herremanden betalte mig godt for hver Time jeg læste. Atter at miste disse Timer vilde jeg have

betragtet som en stor Ulykke. Men Drengen var saa uvidende, at det er vanskeligt at afgjøre, om en større Uvidenhed kan gaae i to Sko. Han havde naturligviis heller ingen Lyst til at bestille det mindste; at foresætte ham Lectier, maatte jeg snart opgive, da han aldrig gjorde det mindste ved dem. Bare jeg havde ham nede i Skolen, hvor jeg skulde imøde ham, tænkte jeg tidt, naar min Laalmodighed brast, hvad naturligviis ofte skete. Men hvorfor faldt jeg ikke paa, at tage Stokken med? Ja, besynderlig nok, den Udvæi faldt mig slet ikke ind, hvor nær den ogsaa syntes at maatte ligge. Iverrimod vedblev jeg at ipeculere paa, hvorledes jeg skulde vinde den dovne Knægt for mig og Underviisningen, thi jeg ansaae det næsten som en Livssag, ikke at gaae med uforrettet Sag fra ham, tilmed da han var den naadige Frues Kjaledægge. Han kunde s. Ex. slet ikke komme efter Reguladetri; ved hvert et Stykke maatte jeg sige ham, hvad han skulde sætte for og bag, men paa sin egen Haand kunde han ingen Bei komme, hverken med Opjættningen eller Udregningen. Efterhaanden gif det da op for mig, at Grunden til, at han aldeles ikke vilde bide paa Krogen, laac i, at jeg stillede mine Fordringer efter Almanacken men ikke efter Drengens Forudjættninger. Jeg slog nu for det Første en Streg over Reguladetriem og begyndte i Regnetimen istedetfor en lille Handel med ham, idet jeg tog Penge frem og lod ham for dem kjøbe hos en Kjøbmand, der havde sit Eade i Kaffelovnekrogen i Form af en Brandekasse. Det gif, han fik Lyst til Regningen, og min Opfindsomhed steg med hans Lyst. Men med Læsnningen og Historien gif det lige daarligt. Der maa ogsaa være en Hage derved, tænkte

jeg, og ved noiere Efterhyn fandt jeg, at han aldeles ikke kunde forstaae Indholdet af det, jeg lod ham læse, og at det, jeg kaldte Historie og forlangte hans Interesse og Selvflid for, egentlig ikke var andet end en tør Fortegnelse af Aarstal og Navne. Her var Sagen ikke saa let at forandre, da jeg om en stor Deel af de Personer, jeg traf paa den kronologiske Traad, selv ikke vidste stort Andet, end deres Navne. Men der var dog Personer og Begivenheder, hvorom jeg vidste en heel Deel at fortælle. Jeg tog altsaa Mod til mig, slog foreløbig en Streg over Tidregningen og begyndte at fortælle om det, jeg selv vidste noget om. Indledningen til mine Fortællinger begyndte da som oftest i Begyndelsen i den gamle Ammestuestil: „For meget lang Tid tilbage, længe før din Bedstemoder blev født“ eller „nogen Tid efter at Fuglene og de øvrige Dyr havde glemt at tale, levede der i Danmark en Mand, der hed Gorm den Gamle“ o. s. v. Denne Maade at fortælle paa var jo ikke den korrekte historiske Stil, men den bed paa Drengen, saa at han tilsidst blev mere lysten efter Historien end efter Regningen. Jeg forsømte da heller aldrig at forberede mig med stor Flid paa disse Timer; om Aftenen læste jeg over i en stor Historie, Præsten havde den Godhed at laane mig, og for at det kunde flyde desbedre for mig — thi den naadige Frue hørte ofte paa Underviisningen — indøvede jeg min Fortælling i fri Mark. Først efter at det var lykkedes mig nogenlunde at vække de Umælendes Opmærksomhed, vovede jeg at opvarte det „unge Herskab“ dermed. Som sagt, det gif paa denne Maade og det bedre fra Maaned til Maaned. At

det ogsaa begyndte at gaae med Læsningsen, kan jeg takke Robinson for.

Efter et Aars Forløb var Drengen med Hensyn til Underviisningen som omflabt, og min Anseelse steg overordentlig.

Bare nogle af Drengene dernede i Skolen ikke havde fremturet i Dovenskab og Dumhed. Endelig afholdtes da den af mig med saa stor Forventning imødesete Skoleexamen. Det gik altsammen efter Dulle, kun gjorde Præsten efter megen Roes og halvt i Spøg den Bemærkning, at jeg burde tage nogle Drengene med op paa Slottet — og det vare netop de, der vare mit Kors, han dertil anbefalede. Da jeg om Aftenen i Centrum nød Dagens Triumpher, randt dog Præstens Spøg mig stadig i Tanker, thi jeg mærkede jo godt, at han havde noget under det. Der kom nu Malurt i mit Glædesbæger, thi jeg vilde have en fuldstændig Anerkjendelse. Jeg maatte da næste Dag til Præsten, for nærmere at faae hans Mening at vide. Han spurgte da, om jeg havde anvendt samme Fremgangsmaade paa disse Drengene, som havde baaret saa gode Frugter paa Slottet. Hans Spørgsmaal faldt som et glødende Kul paa mit Hoved, og jeg har tidt taffet Præsten derfor. Jeg lærte nu i hvert Barn at see et ungt Herskab, som jeg paa alle Maader maatte søge at vinde, og mit nye unge Herskab befandt sig overordentlig vel derved. Det vilde her føre for vidt, naar jeg skulde fortælle om al den Forandring, der indtraadte i min Skole, siden jeg fik Die for det unge Herskab der; jeg havde tilfidsit meget ondt ved at opdage en væsentlig Forskjel, naar jeg sammenlignede det unge Herskab paa Slottet med mit unge Herskab paa Skolen,

og jeg troer ikke at Noget af de Døgne og Tungnemme have faaet Aariag til at beklage, at de avancerede til at blive et „ungt Herfskab“.

B. En Hemmelighed.

I denne Tid ere Tankerne jo, mere end ellers hele Aaret igjennem, syfselsfattede med at berede Børnene en færlig Glæde. Hvormange Kommer og Poser indeholde ikke Hemmeligheder, der omhyggelig skjules for Børnene; ja selv den alvorlige Kontorchef kommer en heel Time fildigere hjem end ellers, og lister sig i Mørket ind i sit Værelse, for at aflæsse de mangfoldige Pakker, han med en beundringseværdig Opfindsomhed har vidst at finde Plads til.

Ogsaa Bonden prøver jo en lille Fløite eller en Gøg, og det Smil, med hvilket han seer paa sin Kone, der staaer ved Siden af ham, kunde jo nok forraade hans hemmelige Tanker. Og hvem der betvivler, at ogsaa den Pakke, som Konen omhyggeligen bærer i Haanden i sit blaatærnede Lørklæde indeholder Hemmeligheder, maa ikke have seet det Nif, med hvilket Kagekoneu derhenne i Porten har overleveret hende det. Der gives Juleaften jo neppe noget Huus uden en lille Hemmelighed. Julen synes at have Naad til at sprede Glæde til Alle og at give selv det sorgbetyngede Hjerter en oplivende Tanke.

Ja, sandelig, Julen udøver et eiendommeligt Tryk. Den lærde glemmer sine Grauskininger Juleaften, han er Barn i Børnekredsen; Forretningsmanden har Juleaften ingen Tanke paa faldende eller stigende Courser, og er

gladere end dengang han gjorde sin heldigste Forretning; selv Skeptikeren, der ellers aldrig heel og holden kan hengive sig til Noget, der tvivler om Alt, han har dog tændt et Juletræ og er en Time rigtig glad med Børnene, maaskee den eneste Time hele Aaret igjennem, i hvilken hans Sind har Fylde og Fred.

O, den deilige Juletid!

Men hvoraf kommer dette Trylleri, som Julen udøver paa Rige og Fattige, paa Hoie og Lave, det Trylleri, som Julen udøver ikke alene paa den Troende, men ogsaa paa den Tvivlende, og imod hvilket selv de Alt Fornægtende ikke kunne værge sig. Ja, det er en Hemmelighed!

„I den hellige Nat, da Jomfru Marie havde født Jesusbarnet og Englene omsvævede hendes Leie, da foldede hun sine Hænder i jalig Moderkjerlighed og takkede Gud, som hun aldrig havde takket, og i sin Henrykkelse bad hun Gud, at han vilde velsigne alle Mødre og alle Børn med den Salighed, hun søgte. Og Englene bare hendes Bøn op til vor Herre, og bragte det Svar, at Herren vilde velsigne alle dem, der troede paa hans Søn. Da blev Marie bange, hun vidste jo altforvel at hun havde tvivlet og Joseph med hende, og hun hævede atter sine Hænder og bad, at Gud ogsaa vilde velsigne de Tvivlende, ja selv dem, der ikke kunde troe. Da kom Englene ned og sagde til Marie, at Herrens Afsyn var bleven mørkt, og at de intet Svar havde faaet. Og hendes Angst tiltog, og Taarerne randt ned ad hendes Kinder, og Joseph græd med hende, og i sin store Angst tog hun den Nyfødte, løftede ham imod Himlen og sagde med svag Røst: Herre! for Barnets Skyld! Da kom en Erkeengel og bragte hende

det Budskab: Herrens Naahen er atter bleven mildt, han vil ikke alene velsigne enhver troende Moder, men til Alle, der sødes af en troende Moder, vil han hver Jule- nat sende en Engel, der skal vaage over dem denne Nat og nedlægge himmelske Aelser og Længsler i deres Hjerter.

Da blev Marie rolig, hun trykkede sit Barn til sit Hjerter og sang en Takkepsalm. Ogsaa Joseph fik Fred i Sindet, han knælede ved Mariens Leie og bad fuld af hellig Urefrygt og med Faderblikket henvendt paa Barnet: O, Herre, giv hvert Barn en troende Moder!"

Indholdsfortegnelse.

	Side
Om Brugen af „Charakterer“ i Skolen, II.	97
Faderen, Moderen, Bedstemoderen	142
Hvorned maa det begyndes?	164
Skizzer:	
5. Et lille Baldnøddetræ	166
6. En Skovtour	169
7. Det unge Herflab	169
8. En Hemmelighed	174